

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра цивільного права

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

ЧАСТИНА I

Методичний практикум

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 081 «Право» для факультетів:
судового та міжнародного права; прокуратури та слідства;
адвокатури та антикорупційної діяльності;
293 «Міжнародне право»

Одеса
Фенікс
2023

УДК 347(076)
Ц 58

Рекомендовано до друку
навчально-методичною радою НУ «Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 5 червня 2023 року).

Головний редактор:

Харитонов Євген Олегович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Відповідальний редактор-упорядник:

Калітенко Оксана Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Гринько Світлана Дмитрівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

Резніченко Семен Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Цивільне право. Частина 1 : метод. практикум для здобувачів Ц 58 вищ. освіти ступеня «бакалавр» за спец. 081 «Право»; 293 «Міжнародне право» [Електронне видання] / О. М. Берназ-Луковецька [та ін.]; голов. ред. Є. О. Харитонов ; відп. ред.-упоряд. О. М. Калітенко. – Одеса: Фенікс, 2023. – 80 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27122>

ISBN 978–617–8395–19–3

Практикум містить методичні вказівки та теми курсу цивільного права, в яких визначено питання теми, нормативні правові акти, літературні джерела та завдання.

Практикум призначений для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право» для факультету судового та міжнародного права; факультету прокуратури та слідства; факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», а також для інших осіб, які вивчають Цивільне право.

УДК 347(076)

ISBN 978–617–8395–19–3

© Колектив авторів, 2023

Авторський колектив:

Берназ-Луковецька Олена Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 7;

Голубєва Нелі Юріївна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедрою цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 8;

Завальнюк Сергій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 1;

Зубар Володимир Михайлович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 5;

Кривенко Юлія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 6;

Калітенко Оксана Михайлівна – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 3;

Матійко Микола Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 9;

Мінченко Дар'я Анатоліївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 10;

Мельник Олександр Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 11;

Омельчук Олександр Сергійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 2;

Павлова Вікторія Георгіївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 13;

Спасова Катерина Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 14;

Токарева Віра Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 16;

Оскілко Олексій Олегович – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 15;

Богомолва Валерія – аспірантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 12;

Шамота Олександр Володимирович – асистент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» – тема 4.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Анотація

Приступаючи до вивчення даного курсу, студент повинен мати знання в галузі теорії права, мати чітке уявлення про види норм права, про типи правового регулювання, мати уявлення про види, характер та систему джерел права, про ієрархічні зв'язки джерел права, повинен володіти прийомами та способами тлумачення норм права.

Навчальний курс присвячений вивченню основних засад та загальних положень цивільного права, що встановлює та регулює традиційні правові конструкції цивільних правовідносин, правочинів, представництва, речових прав та займає серед галузей права вагоме місце.

У процесі засвоєння навчального курсу здобувачі мають набутти практичні навички роботи в сфері правореалізації основних положень цивілістики та процесуальних засад.

Саме тому програма навчального курсу передбачає як практичні (аудиторні, за участі викладача) заняття так і самостійну роботу студентів. Самостійна робота студентів є основною формою засвоєння навчального матеріалу та виконання елементів освітньої програми в сучасних умовах. Формат самостійної роботи студентів включає особисте засвоєння нормативного матеріалу, вивчення теоретичного матеріалу з підручників, монографій, статей у періодичних виданнях, тощо в процесі підготовки до практичних занять, при написанні контрольних робіт та есе, розробці презентацій та інших сучасних форматів роботи здобувачів.

Навчальне завдання дисципліни:

В результаті вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають:

- Знати понятійний апарат та основні положення цивільного права;
- Вміти комплексно аналізувати джерела права, що регулюють цивільно-правові відносини;

- Мати уявлення про сучасні тенденції розвитку цивільно-правових відносин в Україні;
- Мати навички самостійного вирішення практичних цивільно-правових завдань;
- Отримати певні компетенції та навички в сфері цивільно-правового регулювання суспільних відносин.

Методичні вказівки:

Цивільне право – одна з найважливіших ґрунтовних навчальних дисциплін, що передбачаються навчальними планами та освітніми програмами факультетів та закладів вищої освіти. В рамках цієї дисципліни вивчається та досліджується чинне цивільне законодавство, традиційні та сучасні цивілістичні правові конструкції, правозастосовна практика в сфері цивільно-правового регулювання суспільних відносин. Цей практикум є навчальним посібником з курсу «Цивільне право. Частина І» та призначений для підготовки та проведення лекційних та практичних занять, а також самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Практичні заняття дають можливість перевірити рівень засвоєння теоретичних положень курсу та практичних моментів реалізації цивілістичних норм в житті. В процесі підготовки до практичних занять та під час занять студенти навчаються використовувати отримані знання, тобто набувають вміння застосовувати норми права до певних життєвих ситуацій, брати участь у дискусіях із спірних питань у науці цивільного права, відстоювати свої погляди щодо поведінки тих, хто бере участь у цивільно-правовому спорі. Студенти отримують можливість коректно оцінювати думки різних фахівців та беруть участь у розгляді спору адвокатів, прокурорів, посадових осіб органів державного управління та самоврядування, рішення суддів щодо застосування конкретних норм права, пропонувати свої рішення щодо застосування норм права.

Практичним заняттям та окремим етапам контролю та оцінювання передують самостійна робота студентів з відповідної теми курсу відповідно передбаченого плану, у якому зазначені нормативні правові акти, література, пропонуються завдання для самостійного вирішення.

Спочатку здобувач вивчає спеціальну літературу, рекомендовану до певної теми. Він сам обирає глави або параграфи, які слід прочитати у підручниках, навчальних посібниках, курсах лекцій та монографіях, зазначених у переліку літератури. Журнальні статті слід читати повністю та аналізувати.

Вивчаючи спеціальну літературу, студент зіставляє отримані відомості із конспектом лекції. Часто в лекції піддаються критиці окремі концепції та погляди авторів опублікованих робіт або наводяться аргументи на захист тих концепцій та поглядів, які поділяє лектор. Студент повинен зважити всі аргументи, наведені в літературі та на лекції, що обґрунтовують ту чи іншу позицію, виробити своє ставлення до них, сформулювати власні висновки.

При вивченні зазначених у літературних джерелах нормативних актів студент порівнює вже отримані знання із приписами норм права.

Особливо важливо глибоко вивчити ті норми права, які викликають суперечки у літературі та неоднаково інтерпретуються практичними працівниками. Зазвичай такі норми права детально розглядаються на лекціях, тому студент легко може знайти у конспекті відповідні посилання до матеріалів опублікованої судової чи іншої правозастосовної практики чи виклад цієї практики.

Завершальною стадією підготовки до практичних занять є виконання завдань, вирішення задач та окремих кейсів. Спочатку студент з'ясовує сутність завдання, доводи сторін, що беруть участь у суперечці, на захист своїх інтересів, потім знаходить відповідні норми права та приймає рішення.

Розв'язання задачі записується в спеціальний зошит для практичних занять. Висновок щодо завдання рекомендується записувати у формі резолютивної частини рішення суду, висновку прокурора, адвоката, який бере участь у справі, юрисконсульта чи державного органу. Рішення обов'язково має бути обґрунтовано посиланнями на певні статті чи пункти нормативного акта.

Деякі теоретичні та дискусійні питання окремих тем курсу обговорюються на практичних заняттях без вирішення завдань. Здобувачі готуються до цього наперед. Вони можуть записати у зошити план виступу з кожного питання та користуватися ним

на практичні заняття. Під час вирішення завдань обговорюються питання плану практичних занять.

Здобувач, який вирішує завдання, викладає усно обставини справи та дає висновок щодо кожного доводу сторін, спростовуючи або погоджуючись із їхніми думками. Ці висновки він підтверджує посиланнями на норми права, зачитуючи їх у разі потреби. Потім студент повідомляє своє рішення завдання. Рішення та його обґрунтування обговорюються. Кожен із виступаючих підтверджує свою думку посиланнями на матеріали судової практики, наводить теоретичні висновки.

Викладач підбиває підсумки обговорення теоретичного матеріалу чи вирішення завдання, дає оцінку думкам усіх учасників дискусії.

У практикумі до кожної теми наведено перелік основних нормативних правових актів, до яких слід звертатися під час вирішення завдань. Нормативні правові акти вказані з посиланням на інформаційно-пошукову систему <https://zakon.rada.gov.ua>.

Плани практичних занять уточнюються викладачем щодо кожної чергової теми курсу цивільного права у зв'язку із змінами чинного законодавства та появою нових літературних та наукових джерел, а також запропоновано додаткові завдання.

Перелік літератури обов'язкової до вивчення:

1. Цивільне право України: посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, доц. І. В. Давидової, доц. К. Г. Некіт. – Одеса: Фенікс, 2016. – 570 с.
2. Цивільне право України: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / кол. авт.; за ред. проф. Є. О. Харитонова, І. В. Давидової. Одеса: Гельветика, 2021. 388 с.
3. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: науково-практичний коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ: Норма права, 2023., 1424 с.

Роль цифрових технологій та штучного інтелекту у вивченні курсу:

Використання сучасних цифрових технологій принципово розширює можливості включення студентів у роботу як са-

мостійних суб'єктів навчальної та дослідницької діяльності, що оптимізує такий процес і робить його набагато ефективнішим. Спираючись на даний посил, автори практикуму намагалися максимально узагальнити наявні по даній дисципліні матеріали в електронній формі. Організація навчальних занять з використанням дистанційних форматів дозволить поєднувати традиційні методики з можливостями інформаційно-комунікаційних технологій, а відповідно, і розширити систему форм та методів навчальної діяльності студентів та їх самостійної роботи з дисципліни. Крім того, використання цифрових технологій дозволить забезпечити і ширший доступ викладачів до навчально-методичних матеріалів, тим самим забезпечуючи єдину платформу викладання навчальної дисципліни та однаковість підходів до обсягу та оцінки знань студентів.

Кількість годин¹
з дисципліни Цивільне право (загальна частина)
для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти за спеціальності 081 Право
«СУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л	п	с.р.
Тема 1. Вступ до цивільного права		2	2	6
Тема 2. Цивільні правовідносини		2	2	4
Тема 3. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права		2	4	8
Тема 4. Особисті немайнові права фізичних осіб		2	2	6
Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права		2	2	8
Тема 6. Публічно-правові утворення як суб'єкти цивільного права		-	-	8
Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин		2	2	4
Тема 8. Правочини		2	4	6
Тема 9. Темпоральні (часові) категорії в цивільному праві		2	2	8
Тема 10. Здійснення і захист цивільних прав. Представництво в цивільних правовідносинах		2	2	8
Тема 11. Загальні положення про речові права		2	2	6
Тема 12. Правовідносини власності		2	2	4
Тема 13. Право спільної власності		2	2	4
Тема 14. Інші речові права. Суперфіцій. Емфітевзис.		2	2	6
Тема 15. Захист речових прав в сучасних умовах.		2	2	6
Тема 16. Відповідальність в цивільному праві		2	2	6
Усього годин		30	34	90

¹ Кількість годин, що відводиться на вивчення курсу є орієнтовною і може фактично змінюватися у зв'язку із зміною навчальних планів на кожному факультеті.

Навчальне навантаження здобувача вищої освіти	
Види навантаження	Кількість годин
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	60
- лекційні заняття, год.	30
- практичні заняття, год.	34
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	90
- індивідуальне навчальні, науково-дослідне завдання, год.	60
- підготовка до практичних занять та контрольних заходів, год.	30
Екзамен	6 сем.
Залік	5 сем.

Шкала оцінювання		
Оцінка	Бали	Опис
A	90–100	Відмінно
B	82–89	Добре
C	75–81	Добре
D	67–74	Задовільно
E	60–66	Задовільно (достатньо)
Fx	35–59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1–34	Незадовільно з обов’язковим повторним курсом

Кількість годин²
з дисципліни Цивільне право (загальна частина)
для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти за спеціальності 081 Право
«КРИМІНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ»
факультет прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
	го	л	п	с.р.
Тема 1. Вступ до цивільного права		2	2	6
Тема 2. Цивільні правовідносини		2	2	4
Тема 3. Фізичні особи, як суб'єкти цивільного права		2	4	8
Тема 4. Особисті немайнові права фізичних осіб		2	2	6
Тема 5. Юридичні особи, як суб'єкти цивільного права		2	2	8
Тема 6. Публічно-правові утворення, як суб'єкти цивільного права		-	-	8
Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин		2	2	4
Тема 8. Правочини		2	4	6
Тема 9. Темпоральні (часові) категорії в цивільному праві		2	2	8
Тема 10. Здійснення і захист цивільних прав. Представництво в цивільних правовідносинах		2	2	8
Тема 11. Загальні положення про речові права		2	2	6
Тема 12. Правовідносини власності		2	2	4
Тема 13. Право спільної власності		2	2	4
Тема 14. Інші речові права. Суперфіцій. Емфітевзис.		2	2	6
Тема 15. Захист речових прав в сучасних умовах.		2	2	6
Тема 16. Відповідальність в цивільному праві		2	2	6
Усього годин		30	34	90

² Кількість годин, що відводиться на вивчення курсу є орієнтовною і може фактично змінюватися у зв'язку із зміною навчальних планів на кожному факультеті.

Навчальне навантаження здобувача вищої освіти	
Види навантаження	Кількість годин
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	64
- лекційні заняття, год.	30
- практичні заняття, год.	34
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	90
- індивідуальне науково-дослідне завдання, год.	60
- підготовка до практичних занять та контрольних заходів, год.	30
Екзамен	6 сем.
Залік	5 сем.

Шкала оцінювання		
Оцінка	Бали	Опис
A	90–100	Відмінно
B	82–89	Добре
C	75–81	Добре
D	67–74	Задовільно
E	60–66	Задовільно (достатньо)
Fx	35–59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1–34	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Кількість годин³
з дисципліни Цивільне право (загальна частина)
для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти за спеціальності 081 Право
«АДВОКАТУРА ТА АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

Назви тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усьо- го	У тому числі		
		Л	П	С.Р.
Тема 1. Вступ до цивільного права		2	2	6
Тема 2. Цивільні правовідносини		2	2	4
Тема 3. Фізичні особи, як суб'єкти цивільного права		4	4	8
Тема 4. Особисті немайнові права фізичних осіб		2	2	6
Тема 5. Юридичні особи, як суб'єкти цивільного права		2	2	8
Тема 6. Публічно-правові утворення, як суб'єкти цивільного права				8
Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин		2	2	4
Тема 8. Правочини		2	4	6
Тема 9. Темпоральні (часові) категорії в цивільному праві		2	2	8
Тема 10. Здійснення і захист цивільних прав. Представництво в цивільних правовідносинах		2	2	8
Тема 11. Загальні положення про речові права		2	4	6
Тема 12. Правовідносини власності		2	2	4
Тема 13. Право спільної власності		2	2	4
Тема 14. Інші речові права. Суперфіцій. Емфітевзис.		2	2	6
Тема 15. Захист речових прав в сучасних умовах.		2	2	6
Тема 16. Відповідальність в цивільному праві		2	2	6
Усього годин		32	36	90

³ Кількість годин, що відводиться на вивчення курсу є орієнтовною і може фактично змінюватися у зв'язку із зміною навчальних планів на кожному факультеті.

навчальне навантаження здобувача вищої освіти	
Види навантаження	Кількість годин
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	68
- лекційні заняття, год.	32
- практичні заняття, год.	36
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	90
- індивідуальне науково-дослідне завдання, год.	60
- підготовка до практичних занять та контрольних заходів, год.	30
Екзамен	6 сем.
Залік	5 сем.

Шкала оцінювання		
Оцінка	Бали	Опис
A	90–100	Відмінно
B	82–89	Добре
C	75–81	Добре
D	67–74	Задовільно
E	60–66	Задовільно (достатньо)
Fx	35–59	Незадовільно з можливістю повторного складання
F	1–34	Незадовільно з обов’язковим повторним курсом

ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до цивільного права

1. Поняття приватного права. Співвідношення приватного і публічного права.
2. Приватне право, як європейський концепт.
3. Європейські системи приватного права.
4. Французька версія концепту приватного права.
5. Австрійська версія концепту приватного права.
6. Німецький варіант концепту приватного права.
7. Швейцарський варіант концепту приватного права.
8. Англо-саксонська версія концепту приватного права.
9. Співвідношення приватного і цивільного права.
10. Співвідношення цивільного і сімейного права.
11. Співвідношення цивільного та господарського права.
12. Співвідношення цивільного і ІТ-права.
- 13. Предмет цивільного права.**
14. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
- 15. Функції цивільного права.**
- 16. Принципи цивільного права.**
17. DCFR – європейські принципи регулювання приватно-правових відносин.
- 18. Система цивільного права.**
19. Багатозначність поняття «цивільне право».
20. Сучасні напрямки розвитку цивільного права: ІТ-право, спортивне право, право електронної особистості, тощо.
21. Значення римського приватного права для розвитку сучасної цивілістики.

Рекомендована література:

1. Харитонов Є. О. Рекодифікація цивільного законодавства України: деякі методологічні проблеми / Є. О. Харитонов // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України

у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 5–9.

2. Харитонов Є. О. Приватне право у Стародавньому Римі як прототип сучасного інтегративного права / Є. О. Харитонов // Римське право як підґрунтя сучасного права Європи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 травня 2016 р.) / за заг. ред. Є. О. Харитонова; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2016. – С. 4–6.

3. Харитонов Є. О. Правове регулювання цивільних відносин в умовах пандемії: між правом приватним і публічним / Є. О. Харитонов // Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса: Гельветика, 2020. – Т. 3. – С. 388–391.

4. Харитонов Є. О. Традиції приватного права з поглядів теоретичного та цивілістичного: перервана дискусія... / Євген Олегович Харитонов, Олена Іванівна Харитонова // Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова: (до 75-річчя від дня народж.д.ю.н., проф. Ю. М. Оборотова): матер. Міжнар. наук.-практ. конф.(Одеса, 17 верес. 2021 р. / Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»; за заг. ред. А. Ф. Крижановського. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 63–68.

5. Харитонов Є. О. Правове забезпечення реалізації концепту «приватне право» / Є. О. Харитонов // Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Т. 2. – С. 403–406.

6. Права приватної особи в умовах пандемії COVID19: проблеми здійснення та захисту: монографія Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, К. І. Беляков; за ред.д. юрид.н., проф. Є. О. Харитонова, д. юрид.н., проф. О. І. ХаритонОВОЇ, к. юрид.н., доц. К. Г. Некіт. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020.– 404 с.

7. Міжнародне право та євроінтеграційні перспективи України: сучасні виклики: колективна монографія / Х.Н. Бехруз, М.Р. Аракелян, С.С. Андрейченко та ін. – Одеса, 2023. – 498 с.

8. Харитонов Є.О. Війна, приватне право та цивільне законодавство / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонova, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 26–31

9. Калітенко О.М. Рекодифікація цивільного законодавства України: шляхом традицій чи новацій? / О.М. Калітенко // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 141–144

Тема 2. Цивільні правовідносини

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.

2. Елементи цивільних правовідносин.

3. Умови цивільної правосуб'єктності.

4. Фізичні особи, як суб'єкт цивільних правовідносин.

5. Юридичні особи, як суб'єкт цивільних правовідносин.

6. Цивільна правосуб'єктність територіальних громад.

7. Держава та інші публічно-правові суб'єкти цивільного права.

8. АРК, як суб'єкт цивільних правовідносин.

9. Проблема формування правового статусу роботів та штучного інтелекту в сучасному суспільстві.

10. Зміст цивільних правовідносин.

11. Суб'єктивне цивільне право.

12. Суб'єктивний цивільний обов'язок.

13. Поняття та види об'єктів цивільних правовідносин.

14. Підстави виникнення, трансформації та припинення цивільних правовідносин.

15. Юридичний факт і юридичний склад в структурі цивільних правовідносин.

16. Особливості виникнення, трансформації та припинення цивільних правовідносин в мережі Інтернет.
17. Особливості виникнення, трансформації та припинення цивільних правовідносин в сфері фізичної культури і спорту.
18. Особливості виникнення, трансформації та припинення цивільних правовідносин в сфері сімейних відносин.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1.

Чим відрізняються цивільні правовідносини від конституційних, кримінальних, фінансових, адміністративних, трудових, сімейних, господарських? Складіть порівняльну таблицю.

Завдання 2.

Чим відрізняються поняття «фактичний зміст цивільних правовідносин» та «юридичний зміст цивільних правовідносин»?

Завдання 3.

Наведіть 5 прикладів випадків, коли цивільні правовідносини виникають і припиняються на підставі не одного юридичного факту, а на підставі юридичного складу.

Завдання 4.

Наведіть 3 приклади випадків, коли один юридичний факт тягне за собою виникнення одночасно декількох різних правовідносин.

Завдання 5.

Пану Литвиненко належить на праві приватної власності автомобіль.

Охарактеризуйте існуюче правовідношення, назвіть його суб'єктів. Що є об'єктом цього правовідношення? Які цивільні права та обов'язки складають його зміст?

Завдання 6.

Надайте розгорнуту характеристику (суб'єкт, об'єкт, зміст, підстави виникнення, вид) наступним цивільним правовідносинам:

1) Студент Петренко зняв квартиру, що належить на праві власності пану Самойленко строком на 1 рік.

2) Внутрішньо переміщена особа – пані Зотова отримала грошову допомогу.

3) Пані Громова розмістила на сайті міста Одеси оголошення про виплату грошової винагороди тому, хто знайде її зниклу собаку. Собаку знайшла і привезла до хазяйки пані Іщенко.

4) Пан Бірюков на власному автомобілі вчинив наїзд на пана Розова, внаслідок якого пан Розов помер.

Завдання 7.

Які з нижче наведених життєвих обставин є юридичними фактами? Підставою для яких правовідносин вони є? Свою відповідь обґрунтуйте.

- 1) Народження людини;
- 2) Реєстрація народження людини в органах ДРАЦСу.
- 3) Землетрус;
- 4) Пожежа в будинку;
- 5) Наказ про звільнення працівника;
- 6) Складання заповіту;
- 7) Шторм на морі;
- 8) Написання твору;
- 9) Укладення шлюбу
- 10) Підписання договору міні;
- 11) Продаж будинку;
- 12) Реєстрація юридичної особи;
- 13) Сильна злива у місті Одесі
- 14) Реєстрація у якості кандидата в народні депутати
- 15) Дорожньо-транспортна пригода.

Рекомендована література:

1. Харитонов Є. О. Правове регулювання цивільних відносин в умовах пандемії: між правом приватним і публічним / Є. О. Харитонов // Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса: Гельветика, 2020. – Т. 3. – С. 388–391.

2. Голубєва Н. Ю. Співвідношення зобов'язальних та речових правовідносин / Н. Ю. Голубєва // Часопис цивілістики. – 2015. – Вип. 19. – С. 13–17.

3. Харитонов Є.О. Категорія «Інтернет речей» та цивільні правовідносини / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 20 / голов. ред. М.В. Афанасьєва; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса: Гельветика, 2017. – С. 169–177.

4. Матійко М.В. Цивільні правовідносини щодо захисту права власності / М.В. Матійко // Часопис цивілістики. – 2016. – Вип. 20. – С. 39–42.

5. Матвейкін М.Д. Проблеми впливу цифровізації на цивільні правовідносини / М.Д. Матвейкін // Сталій розвиток суспільства та держави: сучасні виклики та напрямки розвитку: матер. Всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 18 листоп. 2022 р.) [Електронне видання] / уклад.: В.С. Кучерявенко, Л.С. Бондарчук. І.С. Радковська [та ін.]; за ред. М.Р. Аракеяна, К.І. Спасової. – Одеса, 2022. – С. 114–119.

6. Некіт К.Г. Цифрові дані та інформація як об'єкти права власності / К.Г. Некіт // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / Є.О. Харитонов (голов. ред.), О.І. Харитонova (заст. голов. ред.), К.Г. Некіт (відп. секр.), редкол.: С.В. Ківалов, В.В. Завальнюк [та ін.]. – Одеса: Гельветика, 2021. – Вип. 42. – С. 38–43.

7. Дорожня карта регулювання штучного інтелекту в Україні // <https://thedigital.gov.ua/news/regulyvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini-prezentuemo-dorozhnyu-kartu>

Тема 3. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права

- 1. Поняття фізичної особи. Відмінності категорій «людина» і «фізична особа».**
- Правовий статус іноземців та «осіб без громадянства».
- Сучасна концепція «електронної особистості».
- Правовий статус «дитини».
- Правовий статус «подружжя».
- Правовий статус «члена сім'ї» та «родича».
- 7. Ім'я фізичної особи, як правовий засіб її індивідуалізації.**

- 8. Місце проживання фізичної особи, як правовий засіб її індивідуалізації.**
- 9. Поняття та зміст цивільної правоздатності.**
- 10. Співвідношення правоздатності та суб'єктивного цивільного права.**
11. Значення цивільної правоздатності.
- 12. Поняття та види цивільної дієздатності.**
13. Часткова цивільна дієздатність.
14. Неповна цивільна дієздатність.
15. Повна цивільна дієздатність.
- 16. Визнання фізичної особи обмежено дієздатною: підстави, порядок, правові наслідки.**
- 17. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок, правові наслідки.**
18. Підстави і порядок відновлення цивільної дієздатності.
- 19. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок, правові наслідки.**
20. Відмінність категорій «особа, визнана безвісно відсутньою» та «особа, що зникла без вісті». Правові наслідки повернення фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою.
- 21. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок, правові наслідки.**
22. Співвідношення категорій «констатація смерті», «оголошення фізичної особи померлою», «встановлення факту смерті».
23. Правові наслідки повернення фізичної особи, оголошеної померлою.
- 24. Акти цивільного стану: поняття, види та значення в цивільно-правовому статусі фізичної особи.**
- 25. Опіка та піклування: поняття, особливості, місце і роль в цивільних правовідносинах.**
26. Фізична особа – підприємець. Порядок отримання фізичною особою статусу підприємця.
27. Припинення статусу фізичної особи – підприємця.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Задача 1. Подружжя Іванових вирішили розірвати шлюб і уклали письмовий договір про те, що Іванов не буде претендувати на розподіл квартири, поїде з Одеси і буде постійно проживати разом з матір'ю в Херсоні. Іванова, з свого боку, зобов'язалася не укладати новий шлюб до закінчення інституту їх дочкою – студенткою першого курсу. За посвідченням договору подружжя звернулися до нотаріуса. Нотаріус відмовив у посвідченні такого договору.

Чи правомірними є дії нотаріуса і чому? Обґрунтуйте свою точку зору посиланням на норми цивільного законодавства.

Задача 2. Керуючий партнер адвокатської фірми «Самсоненко і партнери» пан Онищенко під час відпустки перебував на судні «Україна», яке здійснювало маршрут «Кіпр – Одеса» через Чорне море. Його бачили на судні 4 серпня 2019 року, а вранці в каюті пасажирів пана Онищенка не було. Капітан при підході у порт «Одеса» зробив заяву про те, що в ніч з 4 на 5 серпня 2022 року, коли зник пасажир Онищенко, на морі був шторм.

Дружина пана Онищенка 22 жовтня 2022 року звернулася до суду із заявою про встановлення факту смерті її чоловіка, оскільки їй та її дітям повинна бути призначена пенсія у випадку втрати утриманця.

Яким має бути рішення суду за позовною заявою громадянки Онищенко? Яке рішення постановив би суд у випадку, якщо громадянка Онищенко звернулася б із подібною заявою у січні 2023 року? Обґрунтуйте свою відповідь посиланням на норми чинного законодавства.

Задача 3. 7 вересня 2022 року пан Назарчук пішов вранці до крамниці за хлібом. і більше додому не повернувся. 1 лютого 2023 року його дружина звернулася до суду з заявою про визнання її чоловіка безвісно відсутнім. При цьому вона вказала в заяві причину, з якої вона вимагає такого рішення суду, а саме: вона бажає розлучитися зі своїм чоловіком, щоб мати можливість одружитися з іншим.

Чи є законні підстави для задоволення судом вимог дружини пана Назарчука?

За яких підстав суд може визнати фізичну особу безвісно відсутньою? Чи є такі підстави в умовах задачі?

Задача 4. Дмитро та Катерина, яким виповнилося по 17 років, одружилися у встановленому законом порядку. Під час шлюбу подружжя придбало будинок за гроші, які їм подарували на весілля. Через 6 місяців після одруження внаслідок різних поглядів на сімейне життя і за бажанням обох одружених органи ДРАЦСу їх розлучили. Питання про розподіл спільного майна у них не виникло. Через 2 місяці Дмитро, який залишився жити в будинку (колишня дружина Катерина пішла жити до батьків), вирішив продати будинок. Він звернувся до нотаріуса, щоб посвідчити договір купівлі-продажу будинку. У нотаріальному посвідченні договору купівлі-продажу Дмитрові було відмовлено, при цьому нотаріус керувався тим, що Дмитро неповнолітній і на даний момент вже не перебуває у шлюбі, тому укласти такий правочин може лише за згодою батьків. В свою чергу колишня дружина Катерина, дізнавшись, що її колишній чоловік бажає продати будинок, який був придбаний за їх спільні кошти, звернулася до суду з іншою заявою про розподіл будинку як спільної сумісної власності, набутої у шлюбі.

Чи правильно вчинив нотаріус? Проаналізуйте правові питання, які виникають у справі та запропонуйте їх вирішення з урахуванням положень цивільного та сімейного законодавства..

Задача 5. 16-річному Борису на день народження його сестра Олена подарувала мотоцикл. Через деякий час Борис обміняв подарований мотоцикл на мотоцикл іншої марки у свого друга Сашка. Через 5 днів придбаний у Сашка мотоцикл було викрадено. Мати Бориса звернулась до Сашка з вимогою про повернення подарованого сину мотоциклу, на що одержала відмову, після чого звернулася з позовом до суду про витребування мотоциклу, який був подарований Борису, на тій підставі, що вчинений хлопцями договір міни виходить за обсяг їхньої дієздатності.

Дайте юридичну оцінку діям учасників відносин.

Наведіть правові аргументи для забезпечення позиції кожної із сторін.

Задача 6. У зв'язку з тяжким захворюванням рішенням суду 40-річного пана Хоменка було визнано недієздатним. На протязі 6 місяців він проходив стаціонарне лікування. Після виходу з лікарні пан Хоменко став почувати себе набагато краще. У зв'язку з цим опікун Хоменка, його двоюрідний брат Микола, звернувся до місцевого управління юстиції з проханням подати від його імені (опікуна) позов до суду про надання обмеженої цивільної дієздатності пану Хоменку.

Виправте юридичні помилки, допущені у тексті. Вирішіть питання про обсяг дієздатності пана Хоменка по суті. Запишіть правильний текст (без помилок).

Задача 7. Визнаний у встановленому законом порядку недієздатним пан Петров на протязі декількох місяців купував по одній кульковій ручці в день в одному й тому ж магазині. Призначена опікуном його дружина принесла до магазину всі придбані ручки і звернулася до директора магазину з вимогою повернути сплачені за них гроші.

Директор магазину відмовився виконувати вимоги дружини Петрова, посилаючись на те, що Петров укладав дрібні побутові правочини, які будь-який громадянин вправі укладати самостійно.

Вирішіть спір по суті.

Задача 8. Пані Єфремова звернулася до суду з заявою, в якій просила оголосити її чоловіка померлим. В заяві вона зазначила, що пан Єфремов був членом риболовного кооперативу і працював на сейнері фахівцем із обробки риби. Дев'ять місяців назад він у стані алкогольного сп'яніння випав із човна і потонув. До заяви прикладався акт про нещасний випадок і постанова слідчого прокуратури про відмову в порушенні кримінальної справи по факту загибелі Єфремова. Заявниця мотивувала своє прохання тим, що органи ДРАЦС відмовляють у реєстрації смерті її чоловіка без рішення суду.

Яке рішення має винести суд? Обґрунтуйте свою точку зору посиланням на норми чинного законодавства.

Рекомендована література:

1. Харитонов Є.О. Архаїчне поняття «фізична особа» у офіційній концепції оновлення ЦК України має бути виправлене / Є.О. Харитонов // Офіційна концепція оновлення Цивільного кодексу України: проблеми практичної реалізації: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 25 лютого 2021р.) / за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 5–9.

2. Віслогузова М.Д. Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб / М.Д. Віслогузова // 75-а річниця ООН – сучасний стан та розвиток міжнародного права: збірник матеріалів Всеукр. наук. студент. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2020 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; відп. вед. М.Р. Аракелян. – Одеса: Гельветика, 2020. – С. 12–14.

3. Шишка Р.Б. Правове становище фізичної особи у воєнний та повоєнний час: проблеми теорії та практики / Р.Б. Шишка, Ю.О. Добош // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонова, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 72–76.

4. Калітенко О.М. До питання про державну реєстрацію генетичної інформації людини (війна війною, а ми в цифровий світ) / О.М. Калітенко // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 2. – С. 607–612.

5. Калітенко О.М. Окремі проблеми захисту персональних даних в умовах COVID-19 / О.М. Калітенко // Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М.Р. Аракелян. – Одеса: Гельветика, 2020. – Т. 3. – С. 407–410.

6. Калітенко О.М. “До питання про окремі правові статуси фізичних осіб в умовах воєнного стану” // Часопис цивілістики – 2023 – № 48 – с. 35–41. <http://clj.nuoua.od.ua/index.php/>

7. Калітенко О.М. До питання про державну реєстрацію генетичної інформації людини (війна війною, а ми в цифровий світ) / О.М. Калітенко // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнарод.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 2. – С. 607–612.

8. Воротинцева І.В. Щодо визначення поняття ФОП як суб'єкта цивільного права / І.В. Воротинцева // Юридичний вісник. – Одеса: Гельветика – 2020.– № 1. – С. 280–284.

Тема 4. Особисті немайнові права фізичних осіб

1. Історичні етапи розвитку цивільно-правового регулювання особистих немайнових прав фізичної особи.
2. **Поняття особистих немайнових прав фізичної особи.**
3. Поняття, особливості та зміст суб'єктивного особистого немайнового права фізичної особи.
4. **Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.**
5. **Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.**
6. Поняття та особливості захисту особистих немайнових прав фізичної особи.
7. Поняття та зміст права фізичної особи на життя і здоров'я.
8. Право на донорство.
9. Поняття та зміст права фізичної особи на ім'я.
10. Поняття та зміст права фізичної особи на сім'ю.
11. Поняття та зміст права фізичної особи на власне зображення.
12. Поняття честь та гідність фізичної особи. Підстави для захисту честі та гідності фізичної особи.
13. Поняття та зміст права фізичної особи на інформацію

14. Сучасні проблеми співвідношення права на освіту та права на здоров'я.
15. Поняття та зміст права фізичної особи на особисту недоторканість.
16. Право фізичної особи на захист персональних даних.
17. Право фізичної особи «на забуття».
18. Особливості здійснення і захисту особистих немайнових прав в соціальних мережах та в мережі Інтернет.
19. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.
20. Особисті немайнові права та обов'язки батьків та дітей.
21. Особисті немайнові права інших членів сім'ї та родичів.
22. Особисті немайнові права в сфері фізичної культури і спорту.
23. Завдання моральної шкода – поширений спосіб порушення особистих немайнових прав.
24. Поняття моральної шкоди. Правила обчислення розміру моральної шкоди.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1. Підготувати доповідь-презентацію на тему «Проблема співвідношення права на освіту та права на здоров'я у світлі загальнообов'язкової вакцинації дітей» з урахуванням положень Закону України «Про систему громадського здоров'я».

Завдання 2. Підготувати доповідь-презентацію на тему «Державна реєстрація геномної інформації людини» з урахуванням Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини».

Задача 1. 12-річну Марину доставили у лікарню з нападом апендициту. Після медичного втручання стан хворої дещо покращився, але після додаткового обстеження лікарі почали наполягати на оперативному втручанні. Батьки дитини не погоджувалися і вирішили забрати дитину додому. Завідувач хірургічним відділенням дав на це згоду. Через 2 дні у Марини лопнув апендицит, їй зробили дуже складну операцію і вона довго лікувалася у лікарні.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Які цивільні права були порушені?

Задача 2. На вечірці у сімейному клубі у присутності понад 100 осіб Андрейченко заявив 20-річному Петренку про те, що його справжній батько нещодавно нагороджений орденом і запропонував йому привітати свого батька. Петренко поставив вимогу Андрейченко спростувати цю інформацію, як недостовірну, оскільки вона порушує право на повагу до честі та гідності його батька.

Проаналізуйте ситуацію. Чи є в даному випадку підстави для захисту честі і гідності? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 3. У газеті «ЗОРЯ» була надрукована стаття «Громадське харчування міста Н.: вчора, сьогодні, завтра». У ній, зокрема зазначалося, що в бістро «Лагуна», де працює всього троє працівників, систематично обраховують покупців і до того ж варять неякісну каву. Всі троє працівників (вони працювали за трудовим договором) звернулися до суду з вимогою про спростування недостовірної інформації. Суд відмовив у розгляді позовної заяви, мотивуючи відмову тим, що оскільки в статті жодного прізвища не називається, то до суду може звернутися тільки власник кав'ярні.

Чи правильно вчинив суд? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 4. Під час проходження медичного огляду вчителем молодших класів Манковим дільничний терапевт Ганова виявила у нього серцеву недостатність. Про це вона повідомила керівника навчального закладу та чимало батьків учнів, яких навчав Манков. Це призвело до того, що вчителів виділили меншу кількість навчальних годин, деякі учні та батьки почали вимагати заміни вчителя, мотивуючи свою вимогу тим, що хворий педагог мало чого може навчити школярів. Манков звернувся з позовом до суду, в якому просив зобов'язати Ганову через засоби масової інформації спростувати інформацію про свою хворобу.

Яке рішення повинен прийняти суд? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5. Андрій вирішив одружитися з Тамарою. Через тиждень після заручин Ганна, яка раніше була подругою Андрія, з метою недопущення шлюбу між ним і Тамарою, повідомила останній те, що в Андрія є позашлюбна дитина.

Чи має місце в цій ситуації порушення особистого немайнового права? Свою відповідь обґрунтуйте.

Задача 6. За один місяць до виборів міського голови міста Залучанська по місту були розповсюджені листівки, в яких один із кандидатів на посаду міського голови був названий лідером злочинного угруповання. У листівці навіть містилася його кличка, якою нібито його називали у злочинних колах. Під листівкою був підпис «Патріоти міста». Оскільки поширювачів інформації встановлено не було, то цей кандидат звернувся з проханням до прокуратури дати офіційне спростування цієї інформації як недостовірної у місцевих ЗМІ. Прокуратура йому відмовила.

Чи правомірними є дії прокуратури і чому? Як може захистити свої права кандидат в депутати?

Нормативні акти:

1. Закон України «Про систему громадського здоров'я» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
2. Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>
3. Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини.» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>

Рекомендована література:

1. Кохановська О. В. Особисті немайнові права в ЦК України: доповнення і поділ на види / О. В. Кохановська // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 55–59.
2. Данильченко О. В. Особисті немайнові права: теорія і практика здійснення та захисту / О. В. Данильченко // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 239–244.
3. Ільчук В. О. Особисті немайнові права в умовах воєнного стану / В. О. Ільчук // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг.

ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонova, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 225–227.

4. Калітенко О.М. Право на здоров'я та морфологічна свобода в світлі рекодифікації цивільного законодавства України / О.М. Калітенко // Шерешевські читання «Рекодифікація договірного права в умовах інтеграційного розвитку України»: матер. всеукр. науково-практичн. конф. (Одеса, 6 грудня 2019 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 33–35.

5. Калітенко О.М. Окремі проблеми здійснення і захисту особистих немайнових прав фізичних осіб в умовах COVID-19 / О.М. Калітенко // Проблеми правового регулювання цивільних відносин в умовах COVID-19: матер. Всеукр. науково-практичної онлайн-конференції (23 квітня 2020 р.) [Електронний ресурс]. / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2020. – С. 45–48.

6. Калітенко О.М. Право на приватність: окремі аспекти / О.М. Калітенко // Шерешевські читання. Проблеми цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 85-річчю академіка В.В. Луця (Одеса, 7 грудня 2018 року) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2018. – С. 51–54.

7. Калітенко О.М. Право на донорство та інтернет тіла / О.М. Калітенко // Цивілістика в інформаційному суспільстві: матеріали Всеукр. кругл. столу (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 18–20.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права

1. Поняття та ознаки юридичної особи.
2. Види юридичних осіб.
3. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
4. Порядок створення юридичних осіб.
5. Установчі документи юридичних осіб.

6. Модельний статут юридичної особи.
7. Цивільна правосуб'єктність юридичної особи.
8. Органи юридичної особи.
9. Філії та представництва юридичної особи.
10. Припинення юридичної особи.
11. Поняття, види та правовий статус господарських товариств.
12. Поняття, види та правовий статус кооперативів.
13. Поняття, види та правовий статус об'єднань громадян.
14. Поняття та правовий статус релігійних організацій.
Сучасні особливості правового статусу релігійних організацій.
15. Поняття та правовий статус фермерських господарств.
16. Особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1. Кожна академічна група здобувачів поділяється на три підгрупи по 7–10 студентів які складають власний проект статуту з презентацією наступних видів юридичних осіб:

1 група – проект статуту товариства з додатковою відповідальністю;

2 група – проект статуту релігійної організації;

3 група – проект статуту благодійної організації.

Презентації заслуховуються і обговорюються на практичному занятті.

Задача 1. Пан Петренко вирішив створити юридичну особу в формі повного товариства. Він належним чином оформив всі документи для державної реєстрації свого товариства і подав їх державному реєстратору для проведення дій з державної реєстрації та внесення відомостей про юридичну особу до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Розглянувши пакет наданих документів державний реєстратор відмовив пану Петренку в реєстрації юридичної особи на тій підставі, що він не надав статут своєї юридичної особи та сплатив адміністративний збір за реєстрацію повного товариства не в повному обсязі.

Питання: 1) Які документи подаються державному реєстратору для реєстрації повного товариства? 2) Який розмір адміністративного збору слід сплатити за реєстрацію повного товариства? 3) Чи правильно вчинив державний реєстратор відмовивши пану Петренку в реєстрації юридичної особи?

Задача 2. У заснуванні товариства з обмеженою відповідальністю «Старк» взяли участь три фізичні особи – Пастушенко, Воронін та Сокольська. Всі учасники товариства внесли свою частку до статутного капіталу товариства та отримали свідоцтва про реєстрацію товариства. Через рік після заснування товариства між його учасниками виник конфлікт. Два учасники товариства підписали протокол загальних зборів про виключення третього учасника – Сокольської зі складу товариства «за систематичне перешкоджання діяльності товариства». Сокольська на зборах присутня не була. Після цього засновницькі документи товариства були подані до відповідного державного реєстратора для реєстрації змін. Сокольська вирішила звернутись з позовом до суду.

Які позовні вимоги може пред'являти Сокольська? Яке обґрунтування своїх позовних вимог повинна надати громадянка Сокольська? Хто є відповідачем за цим позовом – товариство чи громадяни Пастушенко і Воронін? Які правові аргументи на свою користь можуть використовувати Пастушенко і Воронін?

Задача 3. Громадянин Карпенко був засновником та директором приватного підприємства. Після його випадкової загибелі банк, де у приватного підприємства був відкритий розрахунковий рахунок, відмовився приймати платежі, мотивуючи це відсутністю підпису директора на платіжному дорученні. Серед працівників приватного підприємства не було жодного, кому б колишній директор надав право підпису платіжних документів. Спадкоємцям померлого банк також відмовив у проведенні операцій з розрахункового рахунку приватного підприємства, порадивши їм зачекати 6 місяців. Між тим контрагенти приватного підприємства вимагають платежів по укладених договорах та погрожують господарським судом.

Оцініть ситуацію з точки зору чинного законодавства. Чи правомірні дії банку? Яке рішення може винести господарський

суд, якщо хтось з контрагентів приватного підприємства звернеться до нього з позовом? Хто буде представляти приватне підприємство у господарському процесі?

Задача 4. На зборах учасників товариства з обмеженою відповідальністю було прийняте рішення про звільнення директора як «такого, що не відповідає посаді». Але директор відмовився виконувати рішення загальних зборів учасників та залишив у себе печатку, штампи, документацію товариства. Банк, до якого був наданий протокол загальних зборів про звільнення директора, продовжує приймати платіжні документи, підписані директором, аргументуючи це тим, що «директор той, хто має печатку».

Яким чином примусити директора виконати рішення загальних зборів? Чи є правомірною поведінка банку?

Задача 5. 15 травня 2019 року були підписані установчі документи товариства з обмеженою відповідальністю «Море». Директором товариства в цей же день загальними зборами учасників був призначений Іванюк О.П. 26 травня 2019 року Іванюк О.П. уклав договір з приватним підприємством «Берег» про оренду складських приміщень. Через 10 днів ПП «Берег» направило до ТОВ «Море» лист, у якому зазначалося, що договір оренди вважається не укладеним, в зв'язку з тим, що ТОВ «Море» було зареєстровано в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб 30 травня 2019 року (тобто пізніше ніж уклали договір), а відповідно до ст. 87,91 ЦК України правоздатність юридичної особи виникає в момент державної реєстрації.

ТОВ «Море» договори, укладені директором від імені товариства до моменту державної реєстрації, визнає такими, що укладені з товариством, про що свідчить рішення загальних зборів учасників товариства від 16 червня 2019 року.

З якого моменту виникає цивільна правосуб'єктність юридичних осіб? Проаналізуйте правові позиції сторін та вирішіть спір. Чи є підстави для визнання укладеного договору дійсним?

Задача 6. В територіальне відділення Антимонопольного комітету України надійшла заява від Приватного акціонерного товариства «Модус» про неправомірне використання його фірмової

назви (найменування) товариством з обмеженою відповідальністю “Модус+”.

Як було встановлено, ПАТ “Модус” отримало свою назву в момент його державної реєстрації як юридичної особи 26 листопада 2017 року і спеціалізується на оптовій торгівлі офісним папером.

ТОВ “Модус+” зареєстроване як юридична особа 20 лютого 2019 року і спеціалізується на роздрібній торгівлі офісним папером. Його засновник до реєстрації був працівником ПАТ “Модус” і при реєстрації добре знав про існування однойменного товариства та його спеціалізацію.

Визначте поняття і порядок надання найменування юридичній особі. Хто і як контролює це питання? Чи є порушення у діях засновника ТОВ “Модус+ ”? Яке і хто повинен винести рішення в означеній ситуації?

Нормативні акти:

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»
// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

Рекомендована література:

1. Москаленко А.О. Градація юридичних осіб публічного права / А.О. Москаленко // Юридичний вісник. – Одеса: Гельветика – 2021. – № 4. – С. 163–168.

2. Кривенко Ю.В. Підприємницька діяльність непідприємницьких організацій / Ю.В. Кривенко // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г.О. Ульянова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – С. 485–487.

3. Олькіна О.В. Юридичні особи публічного права: постановка проблеми визначення критеріїв розмежування юридичних осіб публічного та приватного права / О.В. Олькіна // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 4. – С. 91–93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lsej.org.ua/4_2014/23.pdf

4. Жеков Д. В. Припинення юридичної особи за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Д. В. Жеков; кер. роботи В. М. Зубар; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2015.– 20 с.

5. Скоромний Д. А. Відповідальність юридичних осіб за кримінальні правопорушення – «інститут-архіпелаг» / Д. А. Скоромний // Юридичний вісник. – Одеса: Гельветика – 2021.– № 3. – С. 87–101.

Тема 6. Публічно-правові утворення як суб'єкти цивільного права.

1. Співвідношення категорій «особи» та «суб'єкти».
2. Види публічно-правових утворень, що є суб'єктами цивільного права.
3. Особливості цивільно-правового статусу юридичних осіб публічного права.
4. Поняття та цивільна правосуб'єктність територіальних громад.
5. Особливості участі територіальних громад в цивільних правовідносинах.
6. Особливості цивільної правосуб'єктності Автономної республіки Крим.
7. Цивільна правосуб'єктність держави Україна.
8. Порядок участі держави Україна в цивільних правовідносинах.
9. Інші держави, як учасники цивільних правовідносин.

Рекомендована література:

1. Назарко А. Т. Міське самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Назарко Аркадій Тимофійович. – Одеса, 2015.– 224 с.

2. Рябоконт Є. О. Наступництво держави у речових правах в умовах воєнного стану / Є. О. Рябоконт // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонова, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 105–109.

Тема 7. Об'єкти цивільних прав

- 1. Поняття та види об'єктів цивільних прав.**
- 2. Речі, як об'єкти цивільних прав. Правовий режим речі.**
- 3. Цінні папери, як об'єкти цивільних прав.**
- 4. Гроші, як об'єкти цивільних прав.**
5. Валютні цінності, як об'єкти цивільних прав.
6. Дорогоцінні метали, як об'єкти цивільних прав.
7. Кріптовалюта, як об'єкт цивільних прав.
- 8. Майно, як об'єкт цивільних прав. Значення терміну майно.**
9. Дії та результати дій, як об'єкти цивільних прав.
- 10. Результати інтелектуальної творчої діяльності як об'єкти цивільних прав.**
11. Особисті немайнові блага, як об'єкти цивільних прав.
12. Цілісний майновий комплекс, як об'єкт цивільних прав.
- 13. Інформація, як об'єкт цивільних правовідносин.**
14. Підприємство, як об'єкт цивільних правовідносин.
15. Коносамент, як об'єкт цивільних прав.
16. Документи, як об'єкти цивільних прав. Електронні документи.
- 17. Елементи інтернету речей, як об'єкти цивільних правовідносин.**
18. Доменне ім'я, як різновид віртуального майна.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Задача 1. У громадянина України пана Юхименка було два сини Микола і Богдан. Після смерті за складеним ним заповітом дача заповідалась Миколі, а гараж і автомобіль – Богдану. Микола, який прийняв у спадщину дачу, звернувся до брата Богдана з вимогою віддати йому деякі частини автомобіля (колеса, двигун), щоб урівняти вартість їхніх часток. Але Богдан не погодився, мотивуючи тим, що в такому разі вартість автомобіля значно зменшиться. З метою досягнення справедливості Микола звернувся до суду.

Які правові аргументи може надати кожна із сторін для відстоювання своєї позиції?

Задача 2. Громадянин Малащенко протягом тривалого часу колекціонував старовинні годинники. Після смерті Малащенко було оголошено складений ним заповіт, за яким все майно, в тому числі і колекція старовинних годинників, має перейти у рівних частках до дружини і дочки та до його рідного брата Андрія. Дружина Малащенко заперечувала проти поділу колекції годинників, вважаючи, що колекція є неподільною, і пропонувала рідному брату Андрію його частку в колекції замінити іншим майном із своєї частки або відшкодувати вартість цієї частини спадку грішми. Брат Малащенко не погоджувався з жодним із варіантів і вимагав передачі відповідної частини колекції в натурі. Дружина Малащенко звернулася до суду за захистом своїх прав.

Які правові аргументи може використовувати кожна із сторін для відстоювання своєї позиції?

Задача 3. ЗАТ «АТОН» випустило акції і розподілило між своїми працівниками.

Представники ЗАТ «КОЛХІДА» почали скуповувати акції ЗАТ «АНТОН» у пенсіонерів (колишніх працівників товариства «АТОН»). ЗАТ «АТОН» звернулося до суду з позовом про визнання вчинених правочинів купівлі-продажу акцій представниками ЗАТ «КОЛХІДА» недійсними. Дайте визначення поняття закритого акціонерного товариства. Чи можна вважати акції ЗАТ об'єктом цивільних правовідносин?

Чи мали право колишні працівники ЗАТ „АНТОН” продавати акції товариства?

Як рішення може винести суд у цій справі?

Задача 4. Пан Кирилюк уклав договір купівлі-продажу житлового будинку з паном Олешком. Договір був нотаріально посвідчений. Кирилюк одержав гроші, звільнив будинок і передав його Олешку. Але після передачі будинку Кирилюк почав розбирати гараж і літню кухню, які знаходилися на тій же земельній ділянці. У зв'язку з цим, між Кирилюком і Олешком виник спір. Олешко стверджував, що купуючи будинок, він набуває права власності на гараж і літню кухню, хоча про це сторони і не домовлялися. Кирилюк доводив, що оскільки в договорі купівлі-продажу не було обумовлено, що предметом договору, крім будинку, є також гараж

і літня кухня, вони не перейшли у власність покупця. Отже він, Кирилюк, може розпоряджатися цими об'єктами за своїм розсудом як власник. Вирішити цю ситуацію.

Задача 5. Здійснивши оплату за акордеон, покупець зажадав передачі разом із акордеоном і чохла від нього. Але продавець заявив, що за чохол до акордеона слід заплатити окремо, так як в договорі купівлі-продажу мова йде виключно про акордеон. Дайте правовий аналіз суперечки, яка виникла, і зробіть відповідний висновок.

Задача 6. Шинкарук продав Остапенку будинок. Після рейзду в куплений будинок Остапенко виявив, що Шинкарук демонтував і забрав із собою раніше вмонтовану кухню. Остапенко вимагав, щоб Шинкарук повернув йому кухню, так як вона була присутня під час огляду будинку. Але останній відмовився це зробити на тій підставі, що в договорі купівлі-продажу будинку нічого не зазначалось про продаж кухні. Як має бути вирішений цей спір?

Задача 7. Подружжя Зав'ялових останні 5 років вели сумісний навчальний он-лайн проект в мережі інтернет. В них була багатотисячна аудиторія прихильників, учнів та послідовників і ця діяльність приносила стабільний і суттєвий матеріальний дохід та була основним джерелом фінансування сім'ї. Однак акаунт був зареєстрований на ім'я дружини. Знаходячись в умовах карантину вони все більше стали сперечатися і не знаходити порозуміння, в результаті чого вирішили розлучитися. Внаслідок такої ситуації постало питання про розподіл спільного майна. При цьому чоловіка в першу чергу цікавить питання розподілу он-лайн бізнесу, так як багато років він витратив на розвиток цього напрямку, а дружина заблокувала для нього подальшу можливість участі в роботі проекту. Чоловік звернувся до юриста за консультацією з наступних питань:

1. Який правовий статус має навчальний он-лайн проект, створений сумісно з дружиною? 2. Чи є акаунт дружини її власністю? 3. Які правові підстави існують для розподілу он-лайн бізнесу?

Надайте консультацію з означених питань.

Рекомендована література:

1. Сафончик О.І. Об'єкти цивільних прав: окремі проблеми рекодифікації цивільного законодавства України / О.І. Сафончик // Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 04 берез. 2021 р.) / відп. ред. Т.А. Латковська; МОН України, Чернівець. юрид. ін-т Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». – Чернівці, 2021. – С. 214–218.

2. Берназ-Лукавецька О.М. Оновлення переліку об'єктів цивільних прав в умовах рекодифікації / О.М. Берназ-Лукавецька // Офіційна концепція оновлення Цивільного кодексу України: проблемипрактичної реалізації: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 25 лютого 2021р.) / за заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 29–31.

3. Крушельницька Г.Л. Кріоконсервовані ембріони *in vitro* як об'єкти цивільних прав / Г.Л. Крушельницька // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: Є.О. Харитонов (голов. ред.), О.І. Харитонова (заст. голов. ред.), К.Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]; НУ «ОЮА». – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 37. – С. 36–41.

4. Баєнко Я.В. Електрична енергія як особливий об'єкт цивільних прав / Я.В. Баєнко // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є.О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 261–265.

5. Шульгін, А.А. Проблеми анонімності власників електронних грошей: юридичний аспект / А.А. Шульгін // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: Є.О. Харитонов (голов. ред.), О.І. Харитонова (заст. голов. ред.), К.Г. Некіт (відп. секр.), чл. редкол.: С.В. Ківалов, В.В. Завальнюк [та ін.]. – Одеса: Гельветика, 2020. – Вип. 36. – С. 65–69.

6. Некіт К.Г. До питання про співвідношення категорій «інформація» та «криптовалюта» / К.Г. Некіт // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття»

(до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Між-нар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 2. – С. 594–596.

7. Кривенко Ю. В. Об'єкти права власності релігійних організацій: від теорії до практики / Ю. В. Кривенко, Н. С. Адаховська // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Є. О. Харитонов (заст. голов. ред.), К. Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]. – Одеса: НУ «ОЮА», 2021. – Вип. 40. – С. 29–34.

Тема 8. Правочини в цифровому суспільстві

- 1. Поняття і ознаки правочину.**
- 2. Види правочинів.**
- 3. Форми правочинів.**
4. Електронні правочини.
5. Тлумачення змісту правочину.
- 6. Поняття недійсних правочинів.**
- 7. Види недійсних правочинів.**
- 8. Правові наслідки недійсності правочину.**
- 9. Фіктивні правочини.**
10. Умовні правочини.
- 11. Удавані правочини.**
12. Особливості укладання правочинів в умовах воєнного стану.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1. Скласти алгоритм отримання та використання Кваліфікованого електронного підпису (КЕП) та (або) отримати такий підпис в установленому законом порядку та застосувати його для вчинення юридично значущих дій на власний вибір (наприклад, отримання довідки про несудимість).

Задача 1. Сергій Мовчан з приводу закінчення школи отримав від бабусі подарунок – Айфон. Через деякий час він спитав бабусю чи не буде вона заперечувати проти того, щоб він обміняв

Айфон на сучасну відеокамеру, яка належить його товаришу Дмитру Колобову. Бабуся не заперечувала й письмово оформила свою згоду на укладання правочину. 30 січня 2023 року обмін відбувся.

Батько Сергія дізнавшись про обмін 1 березня 2023 року, звернувся до Дмитра Колобова з вимогою повернути Айфон і забрати відеокамеру, оскільки він своєї згоди на обмін не давав.

Дмитро Колобов відмовився повернути Айфон і пояснив, що наскільки йому відомо, Айфон подарував Сергію не батько, а бабуся, яка дала письмову згоду на укладання правочину. За таких обставин, як вважав Дмитро Колобов, неповнолітній Сергій не потребує згоди батька на укладання правочину.

Хто правий у цьому спорі? Чи переміниться рішення, якщо мати Сергія дасть згоду на обмін за проханням бабусі?

Задача 2. Громадянин А. продав своєму знайомому Б. зібрання творів вітчизняних класиків літератури на загальну суму 500 гривень. Договір був оформлений письмово. Так як А. власноручно не міг підписати договір через важку хворобу (параліч рук), він попросив розписатися замість нього свого сусіда С. Сусід розписався замість хворого, указавши своє прізвище і поставивши дату. А. і Б. вирішили, що договір оформлений. Б. віддав гроші А., а книги вирішив перевезти додому через два тижні після повернення з відрядження. Через декілька днів після укладання договору купівлі-продажу А. помер. Коли Б. приїхав за книгами, дочка А., що була єдиною спадкоємицею, відмовилася передати книги, посилаючись на те, що укладений договір не може вважатися дійсним внаслідок неправильного його оформлення.

Дайте правову оцінку діям доньки А.

Чи є в Б. правові підстави отримати книги у власність?

Задача 3. 16-річному Борису на день народження його сестра Олена подарувала мотоцикл. Через деякий час Борис обміняв подарований мотоцикл на мотоцикл іншої марки у свого друга Сашка. Через 5 днів придбаний у Сашка мотоцикл було викрадено. Мати Бориса звернулася до Сашка з вимогою про повернення подарованого сину мотоциклу, на що одержала відмову, після чого звернулася з позовом до суду про витребування мотоциклу, який

був подарований Борису, на тій підставі, що вчинений хлопцями договір міні виходить за обсяг їхньої дієздатності.

Дайте юридичну оцінку діям учасників відносин.

Наведіть правові аргументи для забезпечення позиції кожної із сторін.

Задача 4. Визнаний у встановленому законом порядку недієздатним пан Петров на протязі декількох місяців купував по одній кульковій ручці в день в одному й тому ж магазині. Призначена опікуном його дружина принесла до магазину всі придбані ручки і звернулася до директора магазину з вимогою повернути сплачені за них гроші.

Директор магазину відмовився виконувати вимоги дружини Петрова, посилаючись на те, що Петров укладав дрібні побутові правочини, які будь-який громадянин вправі укладати самостійно.

Вирішіть спір по суті.

Задача 5. Які з перерахованих юридичних фактів є правочинами і до яких видів вони відносяться?

- 1) Продаж велосипеда 16-річному підлітку;
- 2) Вчинення заповіту;
- 3) Постачання товарів народного споживання;
- 4) Виявлення скаргу;
- 5) Видача доручення на користування автомобілем;
- 6) Знахідка речі;
- 7) Збереження речей у ломбарді;
- 8) Крадіжка речей із квартири;
- 9) Загибель застрахованого домобудівництва через удар блискавки;
- 10) Передача грошей у борг;
- 11) Розкрадання товарно-матеріальних цінностей із магазину;
- 12) Дача хабара;
- 13) Нещасний випадок на виробництві, що спричинив втрату працездатності;
- 14) Дарування автомобіля;
- 15) Передача житлової площі в найом;
- 16) Видача чека для оплати продукції.

Рекомендована література:

1. Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.03 / Давидова Ірина Віталівна. – Одеса, 2018. – 486 с.

2. Давидова І.В. Категорія «правочин» в умовах рекодифікації цивільного законодавства: перспективи трансформації / І.В. Давидова // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 27 / голов. ред. Ю.В. Цуркан-Сайфуліна; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса: Гельветика, 2020. – С. 51–58.

3. Давидова І.В. Правочини за участю компаній, пов'язаних із державою-агресором: обмеження та відповідальність / І.В. Давидова // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 2. – С. 592–594.

4. Давидова І.В. Проблеми інтернет-замовлень громадян в умовах COVID-19 / І.В. Давидова // Проблеми правового регулювання цивільних відносин в умовах COVID-19: матер. Всеукр. науково-практичної онлайн-конференції (23 квітня 2020 р.) [Електронний ресурс]. / За заг. ред.д.ю.н., проф. Є. О. Харитоновна. – Одеса: Фенікс, 2020. – С. 20–22.

5. Гордієнко В.В. Нікчемні правочини: проблеми теорії / В.В. Гордієнко // Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ: матер. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; за заг. ред.д.ю.н., проф. Є. О. Харитоновна. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 80–83.

6. Ленюк В.А. Актуальність застосування електронного підпису при здійсненні правочинів та в умовах пандемії COVID-19 / В.А. Ленюк // Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ: матер. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; за заг. ред.д.ю.н., проф. Є. О. Харитоновна. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 185–187.

7. Іліопол І. М. Процесуальні аспекти визнання правочину недійсним / І. М. Іліопол // Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Т. 2. – С. 563–566

Тема 9. Темпоральні (часові) категорії в цивільному праві

- 1. Поняття та види темпоральних (часових) категорій в цивільному праві.**
2. Особливості застосування часових категорій в умовах воєнного стану.
3. Порядок обчислення строку, початковий і кінцевий момент його перебігу.
- 4. Поняття позовної давності і її значення.**
5. Види позовної давності.
6. Початок і кінець перебігу позовної давності.
- 7. Порядок застосування позовної давності**
- 8. Призупинення та перерва позовної давності.**
- 9. Наслідки спливу позовної давності.**
- 10. Вимоги на які позовна давність не поширюється.**

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Задача 1. Визначте дату спливу строку договору, який був укладений 31 січня 2020 року на:

- тиждень;
- місяць;
- квартал;
- 5 місяців;
- півроку;
- рік.

Задача 2. За договором позики пані Єськова 15 травня 2020 року передала пану Фішману 5000 гривень на 6 місяців. Після

спливу строку договору гроші повернуті не були. Впродовж наступних 3 років пан Фішман обіцяв повернути гроші, але не робив цього, посилаючись на тяжке матеріальне становище.

28 листопада 2023 року пані Єськова звернулася з позовом до суду. Фішман на судові засідання не з'являвся, тому суд вирішив розглядати справу без нього.

Яким чином повинен суд вирішити справу? Чи зміниться рішення суду, якщо пан Фішман з'явиться у судовому засіданні?

Задача 3. Пан Туренко 10 лютого 2023 року купив у магазині “Цитрус” клавіатуру. На неї був встановлений гарантійний строк у 3 місяці. Через 2 місяці Туренко виявив значні недоліки у роботі клавіатури і 29 квітня 2023 року звернувся з проханням про ремонт до магазину. Його попросили звернутися через 2 тижні, посилаючись на велику завантаженість. 15 травня 2023 року він звернувся вдруге, однак йому відмовили у зв'язку з пропуском гарантійного строку.

18 березня 2024 року пан Туренко звернувся з позовом до суду.

Чи задовольнить суд позовні вимоги Туренка, враховуючи вище викладені обставини?

Задача 4. Пані Трояновська передала 4 листопада 2020 року Букиній – дочці своєї сусідки – стародавню каблучку з діамантами, з умовою, що Букина надягне її на весіллі і через дня 3–4 поверне. 11 листопада 2020 року Букина повернула каблучку, і Трояновська поклала її у скарбничку. Через тривалий час, у ході якого Трояновська каблучкою не користувалася, вона виявила, що у каблучці, що мала п'ять діамантів, одного діаманта не вистачає. Це відбулося 25 грудня 2022 року. Лише 20 лютого 2023 року Трояновській вдалося розшукати Букину, що виїхала із сім'єю з їхнього міста. Букина визнала, що в день весілля вона помітила, що один діамант із каблучки випав, але знайти його не вдалося. Оскільки Букина відшкодувати вартість діаманту відмовилася, Трояновська 23 лютого 2023 року звернулася до суду з позовом про відшкодування завданої матеріальної шкоди.

Яке рішення може винести суд?

Задача 5. Давидов за договором позики передав Орлову 3000 гривень 5 січня 2023 року строком на шість місяців. Договір був укладений в усній формі, у присутності свідків Дурова й Андрєєва.

Після нагадувань Давидова Орлов 6 червня 2023 року переслав Давидову поштою в погашення боргу 1000 гривень, вказавши в талоні переказного бланку: «Іншу суму в 2 тис. вишлю через два місяці».

10 січня 2024 року Давидов пред'явив позов про стягнення не повернутої йому суми боргу.

Яке рішення має винести суд в такій ситуації? Чи можливі інші варіанти судового рішення?

Рекомендована література:

1. Оборотов І.Г. Темпоральні характеристики права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / І.Г. Оборотов; кер. роботи А.Ф. Крижанівський; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2008. – 20 с.

2. Маріц Д.О. Строки та терміни в інформаційних правових відносинах / Д.О. Маріц // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 20 / голов. ред. М.В. Афанасьєва; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса: Гельветика, 2017. – С. 86–98

3. Гончарук А.С. Продовження процесуальних строків в період карантину / А.С. Гончарук // Захист прав людини у цивільному судочинстві: матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю.С. Червоного (м. Одеса, 17 грудня 2021 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н.Ю. Голубєвої; уклад.: І.С. Апалькова, О.В. Сатановська. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 88–92.

4. Волкова Н.В. Позовна давність під час воєнного стану / Н.В. Волкова // Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю.С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н.Ю. Голубєвої. – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 26–28.

5. Гуйван П.Д. Строки захисту права: матеріально-правовий і процесуально-правовий аспекти / П.Д. Гуйван // Часопис циві-

лістики: наук.-практ. журн. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), Є.О. Харитонов (заст. голов. ред.), К.Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]. – Одеса, 2018. – Вип. 30. – С. 16–21.

Тема 10. Здійснення і захист суб'єктивних цивільних прав. Правовідносини представництва

1. Поняття та зміст суб'єктивного цивільного права та суб'єктивного цивільного обов'язку.
2. Поняття та способи здійснення суб'єктивного цивільного права.
3. **Представництво, як форма здійснення суб'єктивних цивільних прав.**
4. Зміст правовідносин представництва.
5. Суб'єкти представництва.
6. **Повноваження представника.**
7. **Види представництва.**
8. Представництво за довіреністю.
9. **Види довіреності.**
10. Форма і зміст довіреності.
11. Законне представництво.
12. Проблема змішаного представництва.
13. Представництво з перевищенням повноважень та його правові наслідки.
14. **Підстави припинення представництва.**
14. **Правові наслідки припинення представництва за довіреністю.**
15. Поняття захисту суб'єктивних цивільних прав.
16. Судовий порядок захисту суб'єктивних цивільних прав.
17. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади або органами місцевого самоврядування.
18. Захист цивільних прав нотаріусом.
19. Самозахист суб'єктивних цивільних прав.
20. Визнання незаконним правового акта органу державної влади або органу місцевого самоврядування.

21. Способи захисту суб'єктивних цивільних прав.
22. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди.
23. Відшкодування моральної шкоди.
- 24. Особливості здійснення і захисту суб'єктивних цивільних прав в умовах воєнного стану.**

**Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь
здобувачів вищої освіти**

Задача 1. Дахова звернулася до Шилова з вимогою про відшкодування заподіяного збитку та моральної шкоди. Як виявилось, той позрізав всі гілки з плодових дерев, що нависали над його садовою ділянкою. В результаті цього зменшився урожай і дерева почали хворіти. Вони також втратили естетичний вигляд і Дахова переживала за них.

Шилов пояснив, що Дахови надто близько (за 2 метри) від межі садових ділянок висадили плодові та декоративні дерева. При посадці Шилов попереджав, що коли дерева підростуть то будуть спричиняти “проблеми”. Але на його вимогу вчасно дерева не були пересаджені. Коли вони підросли, то стали затінити садову ділянку Шилова, внаслідок чого він не міг її повністю використовувати для своїх потреб – вирощування овочів.

Після звернення до правління садового товариства Дахова пообіцяла владнати справу, але примирення між сусідами по земельним ділянкам не сталося.

Питання: 1. Ким з суб'єктів відносин перевищені межі здійснення цивільних прав? 2. Які наслідки такого перевищення?

Задача 2. Гаврилюк, якому виповнилося сімнадцять років, звернувся в органи опіки та піклування зі скаргою на своїх батьків. Підставою подання скарги, було неналежне, на його думку, виконання батьками своїх батьківських обов'язків, що полягало в ненаданні обіцяного подарунка на день народження. Батьки зауважили, що сім'я знаходиться в скрутному матеріальному становищі і взагалі дарувати подарунки на день народження не є батьківським обов'язком.

Завдання: 1. Охарактеризуйте правовідносини, що виникли.

2. Надайте характеристику юридичним фактам, що є підставою виникнення правовідносин..

3. Чи є підстави для притягнення батьків до відповідальності за неналежне виконання батьківських обов'язків?

Задача 3. Котлов видав довіреність своїй дружині на отримання грошового вкладу у філії Ощадбанку. Після смерті Котлова його мати як спадкоємиця за законом першої черги подала позов до невістки про витребування в останньої отриманого нею грошового вкладу, оскільки він був внесений на ім'я Котлова ще до реєстрації шлюбу, а отже, входить до складу спадщини. Суд задовольнив позов. У апеляційній скарзі відповідачка, не погоджуючись із рішенням суду, вказала на те, що, оскільки її чоловік видав їй довіреність на отримання вкладу без будь-яких обмежень, вона набула право розпоряджатися грошима на свій розсуд і тому витратила їх на поховання чоловіка.

Розгляньте доводи сторін. Як співвідносяться такі поняття як “повноваження” і “представництво”? В кого із сторін більше шансів виграти спір?

Задача 4. Зловтов 1 лютого 2020 р. видав довіреність Потапенку строком на два місяці на продаж останнім телевізора ціною не менше ніж 10 мінімальних заробітних плат. Довіреність була посвідчена командиром військової частини, де Зловтов працював водієм. Оскільки комісійний магазин відмовився прийняти телевізор на комісію, а покупця Потапенко не знайшов, він, не повідомивши свого довірителя, 10 травня того ж року видав довіреність (у порядку передоручення) у простій письмовій формі строком на шість місяців своєму синові. Останній продав телевізор, але за ціною, вдвічі меншою, ніж указана у першій довіреності. Зловтов зажадав від Потапенка відповідної доплати або повернення телевізора, на що останній відповів, що всі претензії слід адресувати не йому, а його сину.

На яке питання теми розраховано це завдання? Вирішіть справу по суті.

Задача 5. Єфремов, який працював у товаристві з обмеженою відповідальністю “Спецналагодження” (далі – ТОВ), відбуваючи в складі бригади в довгострокове відрядження, видав своєму коле-

зі Василенку довіреність на отримання заробітної плати. Оскільки виїзд у відрядження не відбувся, Єфремов попросив Василенка повернути довіреність. У день видачі заробітної плати Єфремов дізнався, що його гроші касир видав по довіреності Василенку. Останній не заперечував цього, але пояснив, що повернути отримані гроші зараз він не може, бо витратив їх на придбання холодильника. Через деякий час Василенко звільнився з роботи за власним бажанням і потрапив до лікарні, що завадило йому повернути гроші. Єфремов звернувся з позовом до ТОВ про видачу йому заробітної плати на тій підставі, що наказ про його відрядження не був виданий, а бухгалтерія ТОВ знала або повинна була знати, що відрядження бригади було відкладене, тому касир не вправі була видавати його заробітну плату Василенку.

На яке питання теми розраховане це завдання? Вирішіть справу по суті.

Задача 6. Громадянин Ройтберг, виконавчий директор фірми «ТОВ «Славія», уклав з громадянином Чаленком договір купівлі-продажу будинку по вул. Ярослава Мудрого у м. Біла Церква Цей будинок належав на праві власності товариству з обмеженою відповідальністю «Славія», членами якого були Ройтберг, Тупчий та Ходюк.

Через рік після укладення договору купівлі-продажу Тупчий заявив позов про визнання договору купівлі-продажу будинку недійсним. В обґрунтування позову Тупчий вказав на такі обставини:

1) він не давав згоди на продаж будинку, співвласником якого він є;

2) повноваження Ротберга, як виконавчого директора фірми, не розповсюджуються на укладення договорів про відчуження майна.

Яке рішення має прийняти суд? Які докази мають надати сторони?

Задача 7. Молокозавод повинен був поставити магазину «Молоко» продукти 2.05.2019 р. на суму 9000 грн. 02.05.2019 р. у зв'язку з сильними дощами розмило частину дороги і молочні продукти не були доставлені магазину. Договором, який був укла-

дений між магазином і молокозаводом, за не поставку продукції була передбачена неустойка у вигляді штрафу.

Магазин пред'явив заводу претензію, в якій вимагав сплатити суму штрафу за не поставку товару. Завод відмовився задовольнити вимоги магазину, посилаючись на те, що його вини у цьому немає.

Що є об'єктом правовідносин, які виникли? Чи є вимоги магазину правомірними? Обґрунтуйте свою точку зору.

Задача 8. Старцев, Федоренко та Григорян ремонтували огорожу біля будинку Харченка. При цьому вони пошкодили дах сараю, який знаходився біля огорожі.. Вартість необхідного ремонту склала 840 грн. Харченко звернувся з позовом до Федоренка про стягнення 840 грн., але останній погодився заплатити лише 300 грн, оскільки шкоду заподіяв не тільки він, а і Старцев та Григорян.

Чи підлягає позов Харченка задоволенню? Обґрунтуйте свою точку зору посиланнями на норми ЦК України.

Рекомендована література:

1.Сидоренко М.В. Виникнення права на захист цивільних прав, свобод та інтересів. / М.В. Сидоренко //Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія»; Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. – Вип. 44. – С. 328–336.

2. Спесівцев Д.С. Проблема *numerus clausus* способів судового захисту суб'єктивних цивільних прав на нерухоме майно / Д.С. Спесівцев // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Вип. 86 / редкол.: Г.І. Чанишева (голов. ред.) та ін. – Одеса: Гельветика, 2020. – С. 217–222.

3. Сидоренко М.В. Судовий захист цивільного права та інтересу як загальна засада цивільного законодавства України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М.В. Сидоренко; кер. роботи В.М. Зубар; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2012.– 20 с.

4. Волкова Н.В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Волкова, Наталія Василівна. – Одеса, 2022.– 444 с.

Тема 11. Загальні положення про речові права

- 1. Поняття речових прав.**
- 2. Види речових прав.**
- 3. Поняття та види сервітутів.**
- 4. Підстави виникнення особистого сервітуту.**
- 5. Зміст особистого сервітуту.**
- 6. Підстави припинення особистого сервітуту.**
- 7. Підстави виникнення земельного сервітуту.**
- 8. Види земельних сервітутів.**
- 9. Підстави припинення земельного сервітуту.**
- 10. Поняття та зміст суперфіцію.**
- 11. Суб'єктний склад суперфіцію.**
- 12. Об'єкт суперфіцію.**
- 13. Підстави встановлення суперфіцію.**
- 14. Підстави припинення суперфіцію.**
- 15. Поняття та зміст емфітевзису.**
- 16. Суб'єктний склад емфітевзису.**
- 17. Об'єкт емфітевзису.**
- 18. Підстави і порядок припинення емфітевзису.**
- 29. Право господарського відання.**
- 20. Право оперативного управління майном.**
- 21. Особливості здійснення речових прав в умовах воєнного стану.**

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1. Скласти примірник договору про встановлення емфітевзису.

Задача 1. Громадянин С. є власником житлового будинку. У лютому 2022 р. до вказаного будинку він вселив громадянку О., з якою познайомився влітку на курорті і перебував у близьких стосунках. Шлюб між С. і О. не укладався, проте вони з лютого 2022

р. по лютий 2023 р. проживали разом, вели спільне господарство, мали спільний бюджет, піклувались одне про одного. У березні 2023 р. С., запідозривши О. у зраді, посварився із нею і сказав, аби вона збирала свої речі і забиралася геть з його будинку. О. відмовилась залишати будинок. Тоді С. змінив замки у входних дверях і не впускав О. до будинку. О. звернулась із позовом до суду про визнання за нею права користування житлом у належному С. житловому будинку. У судовому засіданні С. заявив, що він є власником житлового будинку, а О. жодних прав на цей будинок не має.

Вирішіть спір. Проаналізуйте ст. 405 ЦК та ст.ст. 156, 157 ЖК.

Задача 2. Ніна Гробчак в 2010 році зареєструвала шлюб з Вістом. Він вселився в будинок Гробчак, що належав їй на праві приватної власності, як член сім'ї. У 2016 році Віст поїхав на заробітки в Росію. Ніяких відомостей про себе не подавав, тож у березні 2008 року Гробчак звернулась до суду з заявою про визнання Віста безвісно відсутнім. Суд виніс рішення, яким дана заява була задоволена. Віст був виселений з будинку як такий, що був відсутній без поважних причин більше року.

У серпні 2018 року Віст звернувся з позовом до суду про вселення, бо вважав що він був відсутній з поважних причин. Гробчак була проти вселення Віста у свій будинок і подала позов про розірвання з ним шлюбу. В судовому засіданні Віст був проти розірвання шлюбу і просив суд визнати за ним право на проживання у будинку Гробчак і вселити його в цей будинок. Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 3. Після смерті Петрова належний йому на праві власності дачний будинок та дачна ділянка були порівну поділені між його дочками – єдиними спадкоємцями усього його майна. Дачна ділянка, оточена капітальним забором, була розділена між спадкоємцями таким чином, що на території однієї виявилися ворота для в'їзду автомашин, а на території іншої – хвіртка чорного ходу. Власниця тієї частини ділянки, на якій виявилася хвіртка чорного ходу, звернулася з проханням до старшої сестри в офіційному порядку дозволити їй користатися воротами для в'їзду і виїзду автомашин і, відповідно, надати право проїзду через приналежний сестрі ділянку. Сестра відповіла відмовою, заявивши, що проїзд

автомашин через її ділянку зашкодить частині насаджень і, крім того, ворота можна зробити й в іншому місці.

Молодша сестра звернулася в суд з вимогою підтвердити її законне право сервітутного характеру на проїзд через ворота і земельну ділянку сестри.

Що можна визнати правом сервітутного характеру? На якій підставі виникає сервітут? Чи можна вважати, що у даному випадку, з огляду на рівні права обох сестер на спадкування майна, сервітут виникає автоматично, без будь-яких додаткових умов: висновку, договору, державної реєстрації тощо? Якщо ні, то що може бути підставою для встановлення сервітуту у даному випадку? Чи вплине на рішення суду, з урахуванням викладених обставин наявність об'єктивної неможливості встановити другі ворота на ділянці позивача (через наявність перед забором комунікацій, інженерних споруджень, що виключають проїзд через них)? Яким повинно бути рішення суду по даній справі?

Задача 4. Одеська міська рада передала пану Чаленко за безстроковим договором суперфіція земельну ділянку у 25 га. з розрахунку, що він побудує приміщення для будинку дитячої творчості. Однак пан Чаленко організував на означеній території тимчасовий ринок з невеликими тимчасовими будівлями. Чи є в означеній ситуації підстави для припинення договору суперфіція? Чи зміниться відповідь в залежності від строковості або безстроковості означеного договору?

Рекомендована література:

1. Тричев В. Е. Порівняльна характеристика майнових прав та речових прав / В. Е. Тричев // Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ: матер. Всеукр. наук. конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 128–130.

2. Майданик Р. А. Рекодифікація речового права: методологія, поняття, система / Р. А. Майданик // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса,

8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 60–66.

3. Глиняний І. В. Речові права за римським приватним правом / І. В. Глиняний // Римське право як підґрунтя сучасного права Європи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 травня 2016 р.) / за заг. ред. Є. О. Харитонова; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2016. – С. 128–130.

4. Коссак В. М. Захист речових (майнових) прав інвесторів на об'єкти нерухомого майна в умовах воєнного стану / В. М. Коссак // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонова, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 51–54.

5. Гудима М. М. Речові права у відносних (зобов'язальних) правовідносинах: окреслення теоретичної проблеми / М. М. Гудима // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: Є. О. Харитонов (голов. ред.), О. І. Харитонова (заст. голов. ред.), К. Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]; НУ «ОЮА». – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 37. – С. 16–20.

6. Некіт К. Г. Інститут довірчої власності в контексті рекодифікації / К. Г. Некіт // Рекодифікація цивільного законодавства і система права України у контексті євроінтеграційних процесів: Матер. всеукр. науково-практичн. конфер. (Одеса, 8–9 листопада 2019 року) / за заг. ред. Є. О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2019. – С. 175–181.

7. Шахназарян К. А. Класифікація засобів захисту прав на чужі речі за законодавством України / К. А. Шахназарян // Часопис цивілістики. – 2016. – Вип. 20. – С. 68–72.

8. Орзіх Ю. Г. Значення поняття «нотаріальна дія» в контексті нового законодавства про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень / Ю. Г. Орзіх // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2013. – Т. 2. – С. 585–587

Тема 12. Правовідносини власності.

- 1. Поняття власності та права власності.**
- 2. Здійснення права власності. Межі здійснення права власності.**
- 3. Види і форми права власності.**
- 4. Право власності народу України.**
- 5. Зміст права власності.**
- 6. Суб'єкти і об'єкти права власності.**
- 7. Обов'язки власника. Тягар утримання майна.**
- 8. Ризик випадкового знищення і випадкового пошкодження майна.**
- 9. Поняття способів набуття права власності.**
- 10. Момент виникнення права власності та інших речових прав.**
- 11. Набуття права власності на новостворені речі.**
- 12. Переробка (специфікація).**
- 13. Набуття права власності на прирощення, які приносить річ.**
- 14. Привласнення загальнодоступних дарів природи.**
- 15. Набуття права власності на безхазяйну річ.**
- 16. Набуття права власності на знахідку.**
- 17. Набуття права власності на скарб.**
- 18. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину.**
- 19. Набуття права власності за набувальною давністю.**
- 20. Набуття права власності на річ від якої власник відмовився.**
- 21. Набуття права власності внаслідок приватизації.**
- 22. Набуття права власності внаслідок спадкування.**
- 23. Набуття права власності на самочинне будівництво.**
- 24. Набуття права власності за цивільно-правовим договором. Момент виникнення права власності за договором.**
- 25. Підстави і порядок припинення права власності.**

- 26. Відчуження речі, як підстава припинення права власності.**
- 27. Відмова власника від права власності.**
- 28. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати.**
- 29. Вкуп пам'ятки історії і культури.**
- 30. Вкуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю.**
- 31. Націоналізація, реквізиція та конфіскація, як способи припинення права власності.**
- 32. Обмеження права власності в умовах воєнного стану.**

**Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь
здобувачів вищої освіти**

Задача 1. Пан Стародубцев продав пану Марченку телевізор. За домовленістю сторін Марченко повинен був забрати телевізор через два дні. Вночі в квартирі Стародубцева трапилась пожежа в результаті якої згорів зазначений телевізор. Стародубцев відмовився повернути Марченку отриману за телевізор грошову суму посилаючись на те, що Марченко як власник телевізора несе ризик випадкової загибелі речі.

Марченко звернувся до суду.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 2. Пані Колісниченко розбираючи речі отримані у спадщину від батька виявила серед них декілька сплавів платини. Вона розповіла про це своїй подрузі, яка повідомила фінансовий орган про те, що у власності приватної особи знаходиться майно, яке не повинно бути у приватній власності. Пані Колісниченко не заперечувала факт наявності в неї платини.

Фінансовий орган вручив пані Колісниченко припис про необхідність розпорядження платиною у встановленому законом порядку. Оскільки пані Колісниченко цього не зробила, до неї пред'явили позов про примусове відчуження платини з відшкодуванням її вартості за державними розцінками.

Пані Колісниченко проти позову заперечувала, посилаючись на те, що ринкова вартість платини значно вище.

Вирішить справу.

Задача 3. Під час проходження археологічної практики студенти другого курсу історичного факультету ОДУ Сіренко та Петров знайшли на розкопках кургану декілька старовинних золотих прикрас. Сіренко запропонував Петрову розділити знахідки між собою і нікому не говорити про це.

Чи законна пропозиція Сіренка? Які дії повинні вчинити Петров та Сіренко згідно чинного законодавства?

Задача 4. До фермерського господарства пана Онопрієнко пристала корова. Оскільки корову нічим було годувати, фермер забив її, м'ясо продав на базарі, а шкуру передав на шкіряний завод в обмін на шкіряні вироби.

Через два місяці з'явився власник корови.

До кого і які вимоги він може пред'явити згідно чинного законодавства?

Задача 5. Сім'я К. вирішила збудувати на місці старого батьківського будинку новий. Розбираючи стару будівлю сусід П., який допомагав сім'ї К. у будівельних роботах, знайшов під підлогою старий глечик. У ньому були заховані 44 старовинні монети; 10 з них були золоті. За попередньою експертною оцінкою вартість знайденого становила 27 500 грн.

Проаналізуйте ситуацію. Чи зміниться вирішення якщо гр. П. допомагав сім'ї К. за оплату?

Задача 6. Пан Івасюк в червні 2018 року придбав у пана Петренка автомобіль. Договір був оформлена шляхом фактичної передачі автомобіля, видачі паном Петренко пану Івасюку, розписки в отриманні грошової суми за автомобіль, і оформленням на пана Івасюка довіреності на право розпорядження цим автомобілем. Довіреність була видана строком на 3 роки.

Через 1,5 роки, в січні 2020 року пан Івасюк, вважаючи себе власником автомобіля, вирішив зняти автомобіль з обліку для його продажу. Орган внутрішніх справ вилучив у нього автомобіль, в зв'язку з тим, що пан Петренко в березні 2019 року був засуджений за скоєння важкого злочину, і йому призначили покарання, пов'язане з позбавленням волі та конфіскацією майна, що йому належить.

Пан Івасюк звернувся до суду з позовом про повернення йому автомобіля, як правомірному власнику.

Дайте правову оцінку діям Органу внутрішніх справ. Чи є підстави для визнання права приватної власності пана Івасюка на автомобіль? Як пану Івасюку захистити свої права.

Задача 7. Мешканцю м. Харкова Авілову на праві приватної власності належав будинок, який хотів придбати у нього за 16 тис. грн. Гаврющенко, мешканець м. Лозової. 5 травня 2020 р. Авілов і Гаврющенко засвідчили договір купівлі-продажу будинку у нотаріальній конторі, здійснили його державну реєстрацію, і Гаврющенко передав Авілову 8 тис. грн, а решту грошей пообіцяв передати 20 травня 2020 р. у день переїзду в будинок для проживання.

У місці розташування будинку 8 травня стався вибух газу в газомережі, і будинок повністю згорів. Гаврющенко звернувся з позовом про витребування від Авілова 8 тис. грн. У свою чергу Авілов заявив зустрічний позов до Гаврющенка з вимогою сплатити 8 тис. грн, вважаючи, що власником будинку став останній.

Як має бути вирішена ця справа? Як визначається момент переходу права власності до набувача за договором?

Задача 8. Громадяни А. побачив на подвір'ї шафу, що стояла поблизу паркану кілька днів. Коли А. запитав у сусідів, кому належить шафа, вони відповіли, що її виніс на двір один із сусідів, громадянин Б., який заявив, що вона йому не потрібна. Позаяк шафа була в непоганому стані, громадянин А. забрав її додому, реставрував і почав користуватися нею. Місяць потому громадянин А. зустрівся із громадянином А. і той заявив, що давно розшукує свою шафу, оскільки його дружина лає його за цей вчинок, і він вирішив повернути шафу; йому вдалося з'ясувати, у кого його шафа і вимагає негайно повернути її. Громадянин А. заперечив, посилаючись на сусідів, які можуть підтвердити відмову громадянина Б. від шафи. При цьому він зазначив, що на відновлення шафи він витратив певні кошти і повертати її не збирається. Хто має рацію в цій суперечці? Чи має право колишній власник змінити рішення про відмову від права власності на майно?

Рекомендована література:

1. Харитонов Є.О. Формування концепту права приватної власності у Стародавньому Римі / Є.О. Харитонов // Часопис цивілістики.– 2016. – Вип. 21. – С. 8–13.
2. Гапіченко О.В. Право власності в умовах воєнного стану / О.В. Гапіченко // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонova, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 198–200.
3. Копилова Ж.В. Охорона та захист права власності нормами цивільного права України, класифікація цивільно-правових засобів захисту права власності / Ж.В. Копилова // Часопис цивілістики.– 2014. – Вип. 17. – С. 101–105.
4. Коноваленко А.Ю. Правова характеристика приватної форми власності на землю / А.Ю. Коноваленко // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонova, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 936–939.
5. Матійко М.В. Цивільні правовідносини щодо захисту права власності / М.В. Матійко // Часопис цивілістики.– 2016. – Вип. 20. – С. 39–42.

Тема 13. Право спільної власності

- 1. Поняття та види права спільної власності.**
2. Правова природа права спільної власності.
- 3. Право спільної часткової власності: поняття, суб'єкти, підстави виникнення.**
- 4. Правила визначення часток у праві спільної часткової власності.**
- 5. Здійснення права спільної часткової власності.**
6. Право переважної купівлі частки в праві спільної часткової власності.
7. Правові наслідки невиконання правила про право переважної купівлі частки в праві спільної часткової власності.

8. Підстави і способи припинення права спільної часткової власності.
9. Поняття, суб'єкти і підстави виникнення права спільної сумісної власності.
10. Особливості здійснення права спільної сумісної власності.
11. Право спільної сумісної власності подружжя.
 12. Правовий режим майна, набутого внаслідок підприємницької діяльності одного з подружжя.
 12. Право спільної сумісної власності батьків і дітей.
 13. Спільна сумісна власність на нерухоме майно.
 14. Право спільної сумісної власності сімейного фермерського господарства.
15. Припинення права спільної сумісної власності.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Задача 1. Громадяни Тушко та Бровко були співвласниками будинку, який належав їм на праві спільної власності. Бровко, який проживав на другому поверсі, збудував веранду. Після чого Тушко звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він зазначив, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати та змушує його постійно користуватись електроосвітленням.

На яке коло питань розраховане дане завдання? Чи підлягає позов задоволенню? Чи змінилося б рішення суду в разі, коли б Бровко був власником усього будинку, а Тушко – наймачем першого поверху цього будинку?

Задача 2. Турбіній на праві приватної власності належало 4/5 будинку, а 1/5 будинку належала Іванову. За договором міни Турбіна передала Кузіну свою частину. Іванов звернувся з позовом до суду про визнання договору міни недійсним, посилаючись на ст. 362 ЦК України.

На яке питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

Задача 3. Левченко звернувся до управління споживчого ринку м. Харкова зі скаргою на кафе “Фіалка”, розташованого поряд з будинком, в якому проживає у квартирі, що належить йому на праві приватної власності. Він зазначив, що діяльність відповідача порушує спокій мешканців будинку: гучна музика з кафе, що звучить до двох годин ночі, позбавляє можливості нормального відпочинку. Управління споживчого ринку попередило кафе “Фіалка”, що в разі продовження ним неправомірних дій йому буде заборонено здійснювати свою діяльність. Кафе “Фіалка” вважає свої права порушеними, оскільки воно як власник може на свій розсуд використовувати своє майно.

Розберіть доводи сторін. Вирішить справу. Чи змінилося б рішення у разі, якщо Левченко проживав би у квартирі, що перебуває у комунальній власності за договором найму житла?

Задача 4. Регіональне відділення Фонду державного майна в Харківській обл. провело аукціон з продажу об’єктів незавершеного будівництва і за його результатами уклало договір купівлі-продажу з товариством з обмеженою відповідальністю “Прометей” (далі – ТОВ). Оскільки фінансовий стан ТОВ погіршився і не дозволяв завершити будівництво, воно через деякий час вирішило продати придбаний об’єкт акціонерному товариству “Слобода” (далі – АТ). Після укладення договору купівлі-продажу покупець звернувся до міського бюро технічної інвентаризації (далі – БТІ) для оформлення права власності на об’єкт незавершеного будівництва. Йому було відмовлено в цьому, оскільки власником нерухомості, що підлягає реєстрації, воно стане тільки після завершення будівництва та введення в експлуатацію. АТ звернулося з позовом про оскарження дій БТІ, вважаючи, що таким чином порушені його права: в зв’язку з відсутністю документів, що підтверджують його право власності, воно не може взяти в банку кредит під заставу об’єкта незавершеного будівництва та йому відмовлено у відведенні земельної ділянки. Одночасно позивач вимагав визнання за ним права власності на об’єкт незавершеного будівництва. Суд задовольнив позовні вимоги.

Чи вірно вчинив суд? Вирішить справу.

Задача 5. У травні 2023 р. Єлісєєва О. Н. звернулася з позовом до Фурсенко Петра про визнання права власності на автомобіль. Позивачка послалась на те, що з 2019 р. перебувала в зареєстрованому шлюбі з Н. (батьком відповідача), якому в жовтні 2018 р., як інваліду ВВВ I групи, був виділений безоплатно автомобіль «Запорожець». 2 грудня 2023 р. Н. помер. Як член сім'ї покійного, вона має право на автомобіль. Однак ним заволодів відповідач, чим порушуються її права.

З матеріалів справи видно, що автомобіль ЗАЗ-968М був наданий Н. з урахуванням і того, що відповідач (його син Микола, як член сім'ї, міг постійно здійснювати керування автомобілем для обслуговування батька. На його ім'я і був виданий технічний паспорт). Заперечуючи проти позову, Микола посилався на те, що на час отримання батьком автомобіля і в наступному він не припиняла з ним сімейних стосунків. Хоча він і прописався до позивачки, але продовжував фактично проживати із його сім'єю, вів спільне господарство. Його дружина здійснювала за ним догляд, а він постійно обслуговував автомобіль.

Як слід вирішити справу?

Задача 6. Декілька громадян вирішили створити сільськогосподарський кооператив згідно з Законом України «Про сільськогосподарський кооператив». У зв'язку з тим, що між ними виникли непорозуміння щодо порядку формування пайового фонду та правового режиму майна підприємства, вони звернулися в юридичну консультацію з такими запитаннями:

Яким чином формується пайовий фонд кооперативу?

Яке майно можна передавати до пайового фонду?

Хто є власником майна підприємства? Які права членів кооперативу щодо розпорядження майном кооперативу?

Надайте юридичну консультацію з означених питань.

Задача 7. Дві сестри отримали в спадок житловий будинок в рівних частках. Через деякий час одна із сестер – Клименко вирішила свою частину будинку подарувати чоловікові. Дізнавшись про оформлення такого договору, друга сестра – Костенко звернулася до суду з позовом про визнання його недійсним, вважаючи, що сестра порушила її переважне право на купівлю частки і до

того ж не мала права розпоряджатися спільною власністю без її згоди.

Чи підлягає такий позов задоволенню?

Рекомендована література:

1. Вінтоняк Н.Д. Набуття корпоративних прав одним із подружжя / Н.Д. Вінтоняк // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), Є.О. Харитонов (заст. голов. ред.), К.Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]. – Одеса: Гельветика, 2019. – Вип. 33. – С. 42–47.

2. Німак М.О. Практичні аспекти видачі нотаріусом свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя / М.О. Німак // Юридичний вісник. – Одеса: Гельветика – 2021. – № 4. – С. 95–101.

3. Овчатова-Редько А.О. Майнові правовідносини жінки та чоловіка, які перебувають у фактичному шлюбі, за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А.О. Овчатова-Редько; кер. роботи О.С. Кізлова; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2009. – 19 с.

4. Савченко Ю.О. Проблеми права спільної власності / Ю.О. Савченко // Шерешевські читання. Оновлення цивільного кодексу України: концептуальні засади: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (Одеса, 11 груд. 2020 р.) / за заг. ред. Є.О. Харитонова. – Одеса: Фенікс, 2020. – С. 202–204.

Тема 14. Захист речових прав.

- 1. Поняття захисту права власності та інших речових прав. Співвідношення понять “захист права власності” і “охорона права власності”.**
2. Загальна характеристика речових позовів для захисту права власності.
- 3. Віндикаційний позов, як спосіб захисту права власності.**
4. Умови подання індикаційного позову
5. Межі віндикації.
6. Умови задоволення віндикаційного позову.
7. Розрахунки при віндикації.

8. Негаторний позов, як спосіб захисту права власності.
9. Позов про визнання права власності.
10. Зобов'язально-правові способи захисту речових прав.
12. Інші способи захисту права власності.
13. Персональні засоби захисту права власності.
14. Зміна парадигми цивільно-правового захисту права власності.
15. Особливості захисту речових прав в умовах воєнного стану.

**Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь
здобувачів вищої освіти**

Задача 1. Солоденко кілька років гаражем майже не користувався і передав його в оренду Грабовському. Для під'їзду до гаража необхідно було проїжджати між будинками Гаврилової та Полякової. Довідавшись, що власник наразі гаражем не користується і виїхав на кілька місяців за кордон, сусідки Гаврилова та Полякова викопали рів, щоб Грибовський не їздив щодня між їхніми будинками. Спірна ситуація тривала кілька тижнів, але сусідки відмовлялись закопати рів.

Грибовський звернувся до них з негаторним позовом. Чи правомірні його вимоги і чи має він право на захист своїх прав в такий спосіб?

Задача 2. На прохання сусідки, яка проживала одна, Кирилова передала їй в платне користування телевізор. Через кілька місяців сусідка захворіла і попросила Кирилову відстрочити плату. За місяць сусідка померла і все її майно успадкувала її дочка Тарасова. Кирилова звернулась до неї з проханням повернути її телевізор та сплатити заборгованість за користування ним. Однак, донька відмовилась і пояснила, що мати нічого не згадувала про те, що телевізор взяла в користування і вважає, що мати його купила.

Проаналізуйте ситуацію. Який спосіб захисту слід обрати Кириловій для захисту свого права власності.

Задача 3 Пані Колосова віддала дорогий раритетний настінний годинник для ремонту в майстерню. Коли вона з'явилась за ним через два тижні, як було домовлено, то їй пояснили, що майстер, який ремонтує її годинник захворів, а сам годинник взяв

додому щоб доремонтувати його. За кілька днів пані Колосова побачила свій годинник у ломбарді. Як з'ясувалось, годинник у ломбард дала дружина майстра, що його ремонтував. Ломбард годинник взяв у заставу і погоджувався повернути його за умови сплати позики. Майстер та його дружина пояснили, що не мають грошей для повернення позики.

Колосова звернулась до ломбарду з віндикаційним позовом.

Чи є підстави для задоволення індикаційного позову пані Колосової? Вирішіть спір по суті

Задача 4. Батумов та Осипова проживали разом без реєстрації шлюбу з 1995 року, вели спільне господарство. Батумов, переїхавши до Осипової, за кошти, виручені від продажу своєї квартири, провів капітальний ремонт будинку Осипової, збудував сарай, теплицю. Вони вирощували овочі та фрукти і кошти, що отримували від їх реалізації вносили на рахунок в Ощадбанк на ім'я Осипової. У 2005 році Осипова померла і її сестра Климова успадкувала все її майно, зокрема, також будинок та вклад у банку, а до Батумова звернулась із позовом про виселення.

Батумов звернувся до адвоката за консультацією про захист своїх прав.

Уявіть себе в ролі адвоката та надайте обґрунтовану консультацію Батумову.

Задача 5. Семборак звернувся з позовом до Якимовської про повернення суми позики. Ухвалою судді з метою забезпечення позову на майно Якимовської було накладено арешт і зобов'язано державну виконавчу службу провести опис її майна. Серед майна, яке описав державний виконавець, опинилися телевізор «Самсунг», ноутбук та холодильник, які належали синові Якимовської – Олексію.

В який спосіб Олексій Якимовський може захистити свої права на майно?

Задача 6. Кукушкіна звернулася до суду з позовом до Носика про повернення належного їй годинника. Позивачка посилялася на те, що Носик знайшов загублений нею годинник та відмовляється його повернути. Відповідач не визнавав позову, категорично заперечуючи факт знахідки.

Яким може бути рішення суду? Дайте правову оцінку ситуації.

Чи зміниться рішення суду, якщо:

а) Носик купив годинник у комісійному магазині?

б) годинник був подарований Носику його товаришем?

в) Кукушкіна здала годинник у майстерню на ремонт та не забрала його. Майстерня через півроку реалізувала годинник через комісійний магазин.

Рекомендована література:

1. Коссаk В. М. Захист речових (майнових) прав інвесторів на об'єкти нерухомого майна в умовах воєнного стану / В. М. Коссаk // Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонова, д.ю.н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2022. – С. 51–54.

2. Шахназарян К. Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Шахназарян Каріне Ернестівна. – Одеса, 2017. – 226 с.

3. Непомящая І. О. Цивільно-правовий аспект реєстрації майнових прав. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

4. Белкін Л. М. Особливості реалізації майнового права на отримання майна у власність / Л. М. Белкін // Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. / редкол.: Є. О. Харитонов (голов. ред.), О. І. Харитонова (заст. голов. ред.), К. Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]; НУ «ОЮА». – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 38. – С. 32–38.

5. Кушнерук Д. В. Підстави виникнення державної власності за законодавством України – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Тема 15. Відповідальність в цивільному праві

- 1. Поняття та функції відповідальності у цивільному праві.**
- 2. Види відповідальності у цивільному праві.**
3. Форми цивільно-правової відповідальності.
- 4. Умови відповідальності у цивільному праві.**
- 5. Підстави звільнення від цивільної відповідальності.**
6. Поняття та наслідки неналежного здійснення цивільних прав та невиконання або неналежного виконання цивільних обов'язків.
7. Випадки обмеження цивільно-правової відповідальності.
8. Відповідальність за дії третіх осіб.
9. Випадки відповідальності незалежно від вини.
10. Особливості договірної відповідальності.
11. Відповідальність володільця джерела підвищеної небезпеки.
12. Відшкодування шкоди, завданої воєнними діями.

Завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти

Завдання 1. Скласти порівняльну таблицю характерних ознак цивільної, кримінальної та адміністративної відповідальності.

Завдання 2. Скласти зразок частини цивільно-правового договору, в якій йдеться про відповідальність сторін.

Задача 1. Учень 6-го класу Швидкой приніс до школи коштовний швейцарський годинник, який належав його батькові, та демонстрував його своїм однокласникам. Вчителька під час уроку відібрала в нього годинник і поклала його в свій стіл. Після уроків клас поїхав на екскурсію і учень Швидкой забув забрати годинник у вчительки. Наступного дня до школи прийшов батько учня Швидкого з вимогою повернути годинник. Вчителька пояснила, що вчора вона поклала годинник до свого столу, але сьогодні вранці його там не знайшла.

Батько учня Швидкого подав позов про відшкодування вартості годинника до школи і до вчительки, яка відібрала годинник у сина на уроці.

Яке рішення повинен винести суд?

Задача 2. Пан Ігнатов подав позов до Північної залізниці про відшкодування шкоди, завданої травмою, яку він отримав внаслідок того, що під час руху поїзду у вікно потрапив кинутий кимось камінь і частини скла пошкодили йому око.

Північна залізниця вважає, що шкода не підлягає відшкодуванню, бо була завдана внаслідок непереборної сили.

Адвокат Ігнатов вважає, що дії тих, хто кидає каміння у вікна поїздів не можна вважати непереборною силою. На його погляд це звичайний випадок за який залізниця, як володілець джерела підвищеної небезпеки повинна нести відповідальність.

Яке рішення повинен винести суд в цій ситуації? Чи є підстави для притягнення Північної залізниці до цивільно-правової відповідальності?

Задача 3. Налякавшись галасу від літака, що низько пролетів, стадо корів збило пастуха Євсєєва, і завдало йому тілесні ушкодження внаслідок яких він повністю втратив професійну працездатність.

Євсєєв подав позов до управління цивільної авіації про відшкодування завданої йому шкоди.

В судовому засіданні представник управління цивільної авіації позов не визнав, посиляючись на наступні обставини: а) між поведінкою пілота літака і ушкодженнями Євсєєва немає юридично значущого причинного зв'язку; б) відсутня вина управління цивільної авіації.

Адвокат Євсєєва звернув увагу суду на той факт, що управління цивільної авіації, як володілець джерела підвищеної небезпеки несе відповідальність незалежно від вини, а причинний зв'язок між діями пілота і отриманими ушкодженнями здоров'я є очевидним.

Надайте оцінку аргументам сторін. Яке рішення має винести суд?

Рекомендована література:

1. Кривенко Ю.В. Поняття та підстави цивільно-правової відповідальності / Ю.В. Кривенко // Шерешевські читання: Проблеми цивілістики в умовах пандемії та ІТ: матер. Всеукр. наук.

конф. (м. Одеса, 10 грудня 2021 р.) / МОН України, НУ «ОЮА»; за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2021. – С. 31–34.

2. Шишка Р.Б. Щодо санкцій у цивільному праві / Р.Б. Шишка // Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Т. 2. – С. 409–414.

3. Габріадзе М.Р. Система цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання / М.Р. Габріадзе // Юридичний вісник. – Одеса: Гельветика – 2020. – № 1. – С. 85–92.

4. Церковна О.В. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності за завдання шкоди: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.В. Церковна; кер. роботи С.В. Резніченко; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2008. – 20 с.

5. Дорохіна Ю.А. Визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності: проблеми сьогодення / Ю.А. Дорохіна // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), В.М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю.П. Аленін [та ін.]; МОНмолодьспорт України, НУ «ОЮА». – Одеса: Юрид. л-ра, 2012. – Вип. 67. – С. 584–591.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

Важливим етапом формування первинних навичок самостійної роботи є ознайомлення з навчальною програмою, її змістовною та інформаційно-методичною частиною. Неодмінною умовою засвоєння змісту навчального курсу є вивчення цивільного законодавства України у межах конкретної теми, практики застосування, рекомендованої навчальної та додаткової літератури, а також судової практики з якою можна ознайомитися, використовуючи в тому числі інтернет-ресурси, зокрема, рекомендовані в розділі «Інформаційно-аналітичні матеріали», а також у довідково-правових, інформаційних правових системах.

Самостійна робота передбачена навчальним планом для розвитку здібностей студентів до самостійної освітньої та дослідницької діяльності. Така форма набуття студентами знань, навичок, вмінь служить:

поглибленому вивченню певної теми, окремих питань, теоретико-правових та прикладних проблем і, тим самим, поглибленню знань студента;

формуванню умінь використання літературних джерел: пошуку, відбору та вивчення інформації; критичного огляду літератури, її послідовного аналізу; оволодіння методами аналізу нормативних правових актів; вироблення навичок викладу вивченого матеріалу; розвитку критичного мислення, формування власної позиції студента з правових питань та можливості її вираження, у тому числі формування власних висновків та результатів у визначеній формі, оцінка достовірності даних, тощо.

В рамках самостійної роботи можливе застосування різних форм самостійної роботи, зокрема,

- пошук (підбір) та огляд актуальної літератури, електронних джерел та правозастосовних матеріалів (документів) щодо окремої теми або індивідуально заданої проблеми курсу;

- аналітична робота, яка передбачає рішення кейсів, та виконання запропонованих викладачем завдань;
- вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- підготовка есе-узагальнень, юридичних висновків, проектів правових документів, складання схем та презентацій та ін.;
- консультації з викладачем протягом семестру;
- підготовка до міжсеместрового контролю;
- підготовка до семестрового контролю.

Представлений практикум побудований таким чином, що до кожної теми містить питання для самостійного вивчення студентами. Так питання, що виділені жирним шрифтом підлягають аудиторному вивченню та аналізу, а всі інші питання теми відводяться для самостійного засвоєння. Викладач, враховуючи інтереси студентів, може додатково (на власний розсуд) визначати питання які слід вивчити та проаналізувати самостійно, відповідно до загальних напрямків самостійної роботи здобувачів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Поняття приватного права. Право приватне та публічне. Співвідношення понять приватного та цивільного права.
2. Цивільне право як галузь права. Предмет, метод та функції цивільного права.
3. Поняття цивільного законодавства України. Акти цивільного законодавства.
4. Цивільно-правовий договір в системі джерел цивільного права.
5. Загальна характеристика чинного Цивільного кодексу України.
6. Дія цивільних законів у часі.
7. Дія цивільних законів у просторі.
8. Дія цивільних законів за колом осіб.
9. Застосування цивільного законодавства по аналогії. Поняття та види аналогії в цивільному праві.
10. Поняття та види цивільних правовідносин.
11. Поняття та елементи цивільних правовідносин.
12. Зміст цивільного правовідношення. Поняття суб'єктивного цивільного права і цивільного обов'язку.
13. Поняття юридичних фактів. Юридичний склад. Види юридичних фактів.
14. Поняття та способи захисту суб'єктивних цивільних прав.
15. Порядок захисту суб'єктивних цивільних прав.
16. Визначення, характерні риси та зміст цивільної правоздатності.
17. Цивільна правоздатність та суб'єктивне цивільне право.
18. Дієздатність фізичної особи. Обсяг дієздатності фізичних осіб.
19. Обмеження дієздатності фізичної особи: підстави, порядок, наслідки.
20. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок, наслідки.

21. Поняття та значення місця проживання.
22. Визнання громадянина безвісно відсутнім: підстави, порядок, наслідки.
23. Оголошення громадянина померлим: підстави, порядок, наслідки.
24. Опіка та піклування.
25. Поняття та ознаки юридичної особи.
26. Сутність юридичної особи. Теорії юридичної особи.
27. Види юридичних осіб.
28. Види та зміст установчих документів юридичних осіб.
29. Філії та представництва юридичних осіб.
30. Порядок виникнення юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб.
31. Припинення юридичних осіб.
32. Визнання юридичної особи банкрутом. Процедура банкрутства.
33. Поняття, види та правове положення господарських товариств.
34. Поняття та види кооперативів.
35. Об'єднання громадян як суб'єкти цивільних правовідносин.
36. Правовий статус релігійних організацій.
37. Поняття держави як суб'єкта цивільного права.
38. Форми участі держави в цивільних правовідносинах.
39. Форми та порядок участі територіальної громади в цивільних правовідносинах.
40. Правове становище територіальної громади в цивільних правовідносинах.
41. Поняття об'єктів цивільних прав (правовідносин). Загальні положення про об'єкти цивільних прав (правовідносин).
42. Поняття та класифікація речей. Майно. Єдиний майновий комплекс.
43. Гроші та цінні папери як об'єкти цивільних прав.
44. Дії та результати дій як об'єкт цивільних прав.
45. Продукти творчої діяльності як об'єкти цивільних прав.
46. Поняття та зміст особистих немайнових прав як об'єктів цивільних прав.
47. Тварини, як об'єкти цивільних прав.

48. Поняття й ознаки правочинів. Умови дійсності правочинів,
49. Види правочинів.
50. Поняття та види умовних правочинів.
51. Форма правочинів. Юридичні наслідки порушення форми правочинів.
52. Поняття та види недійсних правочинів.
53. Правові наслідки визнання правочинів недійсними.
54. Поняття представництва, його значення та зміст.
55. Суб'єкти представництва. Повноваження представника.
56. Виникнення та види представництва. Співвідношення інституту представництва з договором поруки, суміжними інститутами.
57. Представництво без повноважень або з перевищенням повноважень.
58. Довіреність та її види. Форма довіреності. Передоручення.
59. Припинення довіреності. Наслідки припинення довіреності. Скасування довіреності.
60. Поняття та значення строків і термінів у цивільному праві.
61. Порядок обчислення строку, початковий і кінцевий момент його перебігу.
62. Поняття позовної давності і її значення. Застосування позовної давності.
63. Види позовної давності за чинним законодавством.
64. Призупинення, перерва і відновлення позовної давності.
65. Наслідки спливу позовної давності.
66. Вимоги на які позовна давність не поширюється.
67. Поняття, види, зміст та здійснення особистих немайнових прав.
68. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
69. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
70. Захист особистих немайнових прав.
71. Загальна характеристика та види речових прав.
72. Поняття власності та права власності.
73. Суб'єкти, об'єкти та зміст права власності.
74. Способи виникнення права власності.

75. Припинення права власності.
76. Поняття захисту права власності. Співвідношення понять «захист права власності» і «охорона права власності».
77. Загальна характеристика речових позовів для захисту права власності.
78. Підстави та порядок застосування виндикаційного позову.
79. Захист прав на чужі речі.
80. Поняття, суб'єкти та об'єкти права приватної власності.
81. Загальні положення про державну власність. Право власності українського народу.
82. Поняття та елементи права комунальної власності.
83. Речові права на чуже майно. Загальна характеристика прав на чужі речі.
84. Сервітути. Поняття, види, підстави встановлення.
85. Емфітевзис: поняття, підстави виникнення та припинення.
86. Суперфіцій: поняття, підстави виникнення та припинення.
87. Похідні речові права (право господарського відання, право оперативного управління, право оперативного використання майна)
88. Поняття та юридичний статус права спільної власності.
89. Види права спільної власності.
90. Право спільної часткової власності: поняття, підстави її виникнення та припинення.
91. Право спільної сумісної власності: поняття, підстави її виникнення та припинення, особливості здійснення.
92. Поняття цивільно-правової відповідальності. Види відповідальності. Форми відповідальності.
93. Умови цивільно-правової відповідальності.
94. Моральна шкода. Підстави, порядок та способи відшкодування.
95. Випадки обмеження цивільної відповідальності.
96. Відповідальність за дії третіх осіб. Випадки відповідальності незалежно від вини.
97. Підстави звільнення від цивільної відповідальності.
98. Субсидіарна цивільна відповідальність.
99. Солідарна цивільна відповідальність.

Зміст

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	16
Тема 1. Вступ до цивільного права	16
Тема 2. Цивільні правовідносини	18
Тема 3. Фізичні особи як суб'єкти цивільного права	21
Тема 4. Особисті немайнові права фізичних осіб	27
Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільного права	31
Тема 6. Публічно-правові утворення як суб'єкти цивільного права.	36
Тема 7. Об'єкти цивільних прав	37
Тема 8. Правочини в цифровому суспільстві	41
Тема 9. Темпоральні (часові) категорії в цивільному праві	45
Тема 10. Здійснення і захист суб'єктивних цивільних прав. Правовідносини представництва	48
Тема 11. Загальні положення про речові права	53
Тема 12. Правовідносини власності.	57
Тема 13. Право спільної власності	61
Тема 14. Захист речових прав.	65
Тема 15. Відповідальність в цивільному праві	69
САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ	72
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ	74

Навчальне видання

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Частина 1

МЕТОДИЧНИЙ ПРАКТИКУМ

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
за спеціальністю 081 «Право» для факультетів:
судового та міжнародного права; прокуратури та слідства;
адвокатури та антикорупційної діяльності

Головний редактор – О.Є. Харитонов

Відповідальний редактор-упорядник – О.М. Калітенко

Електронне видання

Ум-друк. арк. 4,5.
Зам. № 2312–10.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net